

Dit rapport is een uitgave van het NIVEL.
De gegevens mogen worden gebruikt met
bronvermelding.

Indicatoren voor de monitoring van het VN-verdrag Rechten van mensen met een beperking

Beschikbaarheid, bruikbaarheid en eerste meting

T. Meulenkamp
R. Bouwman
L. van der Hoek
H. Boeije

Het NIVEL onderzoekt de gezondheidszorg. Dat onderzoek kijkt mee met de mensen die zorg krijgen en de mensen die de gezondheidszorg vormgeven en leveren: patiënten, de overheid, zorgverleners en verzekeraars, zorgorganisaties en toezichthouders. Zij bepalen de kwaliteit, betaalbaarheid en toegankelijkheid van de zorg.

NIVEL-onderzoek heeft maatschappelijke en wetenschappelijke impact. Dat is de dubbele missie van het NIVEL.

Wetenschap en praktijk versterken elkaar. Het onderzoeksproces van het NIVEL is ISO 9001 gecertificeerd. Elk NIVEL-onderzoek leidt tot een openbare publicatie. Dat is vastgelegd in de statuten. Tegelijkertijd zoekt het NIVEL voortdurend naar interactie met de mensen die de resultaten van zijn onderzoek kunnen gebruiken. Bij het NIVEL werken ruim 150 mensen, van wie ruim honderd onderzoekers.

Colofon

ISBN: 978-94-6122-371-5

<http://www.nivel.nl>

nivel@nivel.nl

Telefoon 030 2 729 700

Fax 030 2 729 729

©2016, NIVEL, Postbus 1568, 3500 BN UTRECHT

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het NIVEL te Utrecht. Het gebruik van cijfers en/of tekst als toelichting of ondersteuning in artikelen, boeken en scripties is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Samenvatting

VN verdrag als aanleiding onderzoek

In het Verdrag van de Verenigde Naties (VN) over de rechten van mensen met een handicap staat volledige participatie en inclusie centraal. Met de aanstaande ratificatie van het VN-verdrag krijgt het College voor de Rechten van de Mens als Nationale Monitoringsinstantie de taak om de uitvoering van het Verdrag te monitoren. Om zo goed mogelijk inzicht te krijgen in de mate van participatie, heeft het College voor de Rechten van de Mens het NIVEL gevraagd naar de mogelijkheden om aan de hand van beschikbare data de implementatie van het Verdrag te volgen. In een eerdere fase zijn door het College kwantitatieve indicatoren geïdentificeerd. Het doel van het huidige onderzoek is om de beschikbaarheid en bruikbaarheid van de bestaande gegevens te bestuderen voor de geselecteerde indicatoren en om voor verschillende groepen van mensen met beperkingen zo mogelijk een schatting te geven van de participatie. Op deze wijze komt een uitgangswaarde beschikbaar die kan worden gebruikt voor verdere monitoring van het Verdrag.

Sommige kwetsbare groepen niet in beeld

Het College is geïnteresseerd in groepen mensen met verschillende beperkingen. De afgelopen jaren is veel informatie verzameld over de participatie van mensen met een beperking bij de NIVEL Panels en het Trimbos instituut. In de Panels kunnen vier groepen worden geïdentificeerd: 1) mensen met een lichamelijke beperking, 2) mensen met een chronische ziekte, 3) mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking en 4) mensen met een ernstige psychische aandoening. Binnen deze hoofdgroepen kunnen naar aard en ernst verdere subgroepen worden onderscheiden. Dit betekent dat niet alle groepen die voor het College van belang zijn, voldoende in beeld zijn. Het gaat om jongeren met een beperking (<18 jaar), mensen met een visuele of auditieve beperking, mensen met een ernstige verstandelijke beperking en mensen met een lichte of matige psychische aandoening. Voor deze voor het Verdrag relevante groepen, zou aanvullende gegevensverzameling nodig zijn via bijvoorbeeld een uitbreiding van de Panels en/of het gebruik van andere methoden van onderzoek.

Aandacht voor de inhoud van indicatoren

Op basis van de vooraf geselecteerde indicatoren, kunnen we een schatting geven van de participatie van mensen met beperkingen. Op meerdere terreinen van participatie, zoals gebruik van openbare voorzieningen en openbaar vervoer, verschilt de participatie van mensen met beperkingen van de algemene bevolking. Er is een aantal indicatoren waar geen schatting voor kan worden gegeven, omdat de groep ondervraagden te klein is of omdat specifieke gegevens ontbreken. Belangrijk is om na te gaan of de geselecteerde indicatoren tezamen een adequate operationalisering zijn van participatie en of ze dienst kunnen doen om de monitoringsfunctie uit te voeren. De meeste indicatoren lijken geschikt om veranderingen in de tijd te meten. Duidelijk moet nog worden welke afkappunten gebruikt zullen worden om vast te stellen wanneer er sprake is van een verandering: een toename dan wel een afname van participatie. Eveneens is het zinvol na te denken over

ijkpunten van participatie. Sommige indicatoren krijgen pas betekenis wanneer we ze beschouwen in samenhang met andere indicatoren.

Panels

De beschikbaarheid en bruikbaarheid van gegevens voor de monitoringsfunctie van het College, is onderzocht in drie panels van het NIVEL, namelijk het Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten (NPCG), het Panel Samen Leven (PSL) , het Consumentenpanel Gezondheidszorg (CoPa) en het panel Psychisch Gezien (PPG) van het Trimbos-instituut.

Inhoudsopgave

Inhoud

Samenvatting.....	3
Inhoud	5
1. Inleiding.....	7
1.1 Achtergrond van dit onderzoek.....	7
1.1.1 VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap.....	7
1.1.2 Pilot monitoring VN-verdrag	7
1.1.3 Mensen met een beperking in Nederland	8
1.2 Probleemstelling.....	9
1.3 Onderzoekopzet.....	10
1.4 Leeswijzer	10
2. Conclusies en aanbevelingen	11
2.1 Relevante groepen op basis van de beschikbare Panels.....	11
2.2 Aanwezige indicatoren voor het meten van participatie.....	13
2.3 Participatie in 2012 (nulmeting).....	14
2.4 Aanbevelingen voor het College voor de Rechten van de Mens	14
3. Groepen mensen met een beperking	17
3.1 De groepen die aanwezig zijn binnen de Panels	17
3.1.1 De Panels	17
3.1.2 Selectie van groepen mensen met een beperking.....	17
3.1.3 Omschrijving van groepen mensen met een beperking	19
3.2 De groepen die ontbreken binnen de Panels.....	21
3.2.1 Overzicht van ontbrekende groepen.....	21
3.2.2 Omschrijving van de ontbrekende groepen.....	22
3.2.3 Groepen die ondervertegenwoordigd zijn	23
4. Geschiktheid van de indicatoren.....	25
4.1 Data voor de geïdentificeerde indicatoren	25
4.2 Vaststellen van veranderingen in de tijd.....	28
4.3 Indicatoren over hypotheek en woning	29

5.	Nulmeting 2012; participatie van mensen met een beperking	31
5.1	Participatie van de verschillende groepen	31
5.2	Vergelijking met de algemene bevolking	32
	Referentielijst	33
Bijlage 1	Methodische verantwoording	35
B1.1	Panels: omschrijving panelleden, werving en representativiteit.....	35
B1.2	Achtergrondkenmerken relevante groepen uit de Panels en standaardpopulaties.....	39
B1.3	Statistische analyse	43
Bijlage 2:	Indicatoren voor de rechten van mensen met een beperking, 2012	45

1. Inleiding

Dit rapport gaat over indicatoren voor het monitoren van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap. Dit Verdrag zal Nederland naar verwachting in 2016 ratificeren. Het College voor de Rechten van de Mens is aangewezen om het Verdrag te monitoren en heeft het NIVEL gevraagd welke informatie over participatie al aanwezig is in bestaande databronnen. Doel van deze studie is om de beschikbaarheid en bruikbaarheid van gegevens te bestuderen voor reeds geïdentificeerde indicatoren voor verschillende groepen mensen met een beperking en deze te kwantificeren.

1.1 Achtergrond van dit onderzoek

1.1.1 VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap

In 2006 heeft de VN (Verenigde Naties) het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap aangenomen (VN, 2006). Artikel 1 van het Verdrag omschrijft de groep personen met een handicap als “personen met langdurige fysieke, mentale, intellectuele of zintuiglijke beperkingen die hen in wisselwerking met diverse drempels kunnen beletten volledig, effectief en op voet van gelijkheid met anderen te participeren in de samenleving” (VN, 2006). De volledige participatie en inclusie van mensen met een handicap in de samenleving staat in het Verdrag centraal. Uitgangspunt van het verdrag is dat het hebben van beperkingen *in wisselwerking met* de omgeving, mensen kunnen beletten om in de samenleving te participeren. Niet het hebben van een beperking, maar deze wisselwerking is van belang voor het bereiken van een inclusieve samenleving.

Nederland heeft het Verdrag in 2007 ondertekend, maar nog niet geratificeerd. De verwachting is dat dit in 2016 zal gebeuren. Na ratificatie gaat de Nederlandse staat verplichtingen aan om een inclusieve samenleving te realiseren. Volgens artikel 33 uit het Verdrag, is Nederland dan tevens verplicht een Monitoringsinstantie aan te wijzen die moet toezien op de implementatie van het Verdrag. Het voornemen is het College voor de Rechten van de Mens hiervoor aan te wijzen. Het College voor de Rechten van de Mens is een onafhankelijk instituut dat de mensenrechten belicht, bewaakt en beschermt, de naleving van mensenrechten in de praktijk, beleid en wetgeving bevordert (inclusief gelijke behandeling) en het bewustzijn van mensenrechten in Nederland vergroot.

1.1.2 Pilot monitoring VN-verdrag

Het College voor de Rechten van de Mens bereidt zich momenteel voor op haar Monitoringstaak. Om te kunnen meten in hoeverre de doelstelling van een inclusieve samenleving wordt behaald, wil het College indicatoren ontwikkelen. In de definitie van het hebben van een handicap zit een wisselwerking tussen individu en omgeving, waardoor het lastig is om inclusie te operationaliseren en te meten. Het verdrag heeft echter als doel om een zo breed mogelijke groep mensen met een beperking bescherming te bieden voor eventuele belemmeringen in de participatie in de samenleving. Het College heeft daarom besloten om een pilot in te richten waarbij het bestaande data bestudeert over de participatie van personen met een beperking of een chronische ziekte. Dit

zijn doelgroepen waar het VN-verdrag betrekking op heeft.

Het eerste deel van de pilot is gestart in de tweede helft van 2014. Het NIVEL heeft meegewerkt aan de voorbereidingen door deelname aan de workshops die het College heeft georganiseerd. Aan deze workshops deden verschillende stakeholders en dataexperts mee. Het eerste doel voor het College was om drie artikelen uit het Verdrag te selecteren waar knelpunten zitten op het gebied van participatie van mensen met een beperking. Het tweede doel was de reeds beschikbare informatie te inventariseren om de gekozen artikelen te monitoren. Het derde doel was om draagvlak te creëren onder belangrijke belanghebbenden voor de geselecteerde indicatoren. De volgende drie Artikelen zijn geselecteerd:

- Artikel 19 Zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij
- Artikel 24 Onderwijs
- Artikel 27 Werk en werkgelegenheid

In de workshops hebben de dataexperts en belanghebbenden een keuze gemaakt voor potentiële indicatoren op basis van beschikbare gegevens in bestaande databronnen. Het College heeft het NIVEL gevraagd om als vervolgstap de geïdentificeerde indicatoren te beoordelen op beschikbaarheid en bruikbaarheid en tevens een eerste waarde vast te stellen, zodat de participatie van mensen met een beperking op basis van de gekozen indicatoren gekwantificeerd kan worden.

1.1.3 Mensen met een beperking in Nederland

Het VN-verdrag heeft betrekking op personen met langdurige fysieke, mentale, intellectuele of zintuiglijke beperkingen. Er zijn in Nederland naar schatting 3,9 miljoen zelfstandig wonende mensen van twintig jaar en ouder met een lichamelijke beperking (De Klerk, Fernee, Woittiez, & Ras, 2012). Van deze mensen hebben bijna 1,6 miljoen mensen een lichte en 2,3 miljoen mensen een matige of ernstige lichamelijke beperking. Bijna een derde van de Nederlandse bevolking heeft één of meerdere chronische ziekten (Gijsen, van Oostrom, & Schellevis, 2014). In Nederland liggen de schattingen in 2008 voor het totale aantal mensen met een verstandelijke beperking (IQ lager dan 70) tussen de 112.000 en 231.000 (Ras, Woittiez, van Kempen, & Sadiraj, 2010).

Uit onderzoek blijkt dat mensen met een beperking niet altijd aan de samenleving kunnen deelnemen op een manier zoals ze dat zouden willen (Meulenkamp e.a., 2011, 2013, 2015). De overheid heeft verschillende wetten en regels opgesteld om mensen met een langdurige beperking of chronische ziekte zoveel mogelijk op een zelfde manier en in een zelfde mate als mensen zonder beperking aan de samenleving te kunnen laten deelnemen. Voorbeelden hiervan zijn artikel 1 van de Grondwet en de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte (WGBH/CZ). De WGBH/CZ is in 2003 in werking getreden en heeft betrekking op onderwijs, werk, wonen en openbaar vervoer. Na ratificatie van het VN-verdrag zal mogelijk ook levering van goederen en diensten worden opgenomen in de wet. De wet verplicht om, indien hierom is verzocht, doeltreffende aanpassingen te doen voor personen met een handicap of chronische ziekte, tenzij deze aanpassingen een onevenredige belasting vormen. Alle chronische ziekten en langdurige lichamelijke, verstandelijke, zintuiglijke en psychische aandoeningen vallen onder deze wet.

1.2 Probleemstelling

Doel van het onderzoek

Zoals eerder aangegeven heeft het College voor de Rechten van de Mens in een voorbereidende fase een keuze gemaakt van mogelijke indicatoren om het VN-verdrag te monitoren. Doel van het huidige onderzoek is om de beschikbaarheid en bruikbaarheid te bestuderen van bestaande gegevens als input voor de gekozen indicatoren voor verschillende groepen mensen met een beperking, zodat een uitgangswaarde beschikbaar komt voor verdere monitoring. Het College heeft ervoor gekozen om het jaar 2012 als nulmeting vast te stellen. Dit jaar is door het College gekozen om een vergelijking met relevante cijfers van het CBS mogelijk te maken. Het meest recente jaar voor deze CBS cijfers is 2012.

Het NIVEL verzamelt jaarlijks gegevens bij mensen met beperkingen over hun deelname aan de samenleving (o.a. Meulenkamp e.a., 2015; Cozijnsen e.a., 2015). De gegevens worden verzameld via het Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten (NPCG), het Panel Samen Leven (PSL), en het Consumentenpanel Gezondheidszorg (CoPa). Voor dit onderzoek worden ook gegevens gebruikt van het panel Psychisch Gezien (PPG) van het Trimbos-instituut dat in navolging van de NIVEL panels op dezelfde leest is geschoeid. Binnen de Panels zijn verschillende groepen te identificeren van mensen met een beperking. Om de betekenis van de gekozen indicatoren vast te stellen, is de participatie van de verschillende groepen vergeleken met de participatie van de algemene bevolking als referentiepopulatie.

Onderzoeksvragen

De doelstelling van dit onderzoek vertaalt zich in onderstaande drie hoofdvragen.

Naast de geïdentificeerde indicatoren heeft het College het NIVEL gevraagd te inventariseren of er aanvullende informatie beschikbaar is over het afsluiten van een hypotheek en over aanpassingen in de woning, dit is als aparte subvraag opgenomen.

1. Over welke relevante groepen kan het College beschikken op basis van de beschikbare panels?

- Welke groepen zijn aanwezig binnen de NIVEL Panels en het panel Psychisch Gezien van het Trimbos-instituut?
- Welke groepen ontbreken of zijn onvoldoende vertegenwoordigd?

2. Zijn gegevens voor de geïdentificeerde indicatoren aanwezig en bruikbaar voor het meten van de participatie van de verschillende groepen mensen met een beperking?

- Over welke subgroepen zijn er gegevens aanwezig voor de indicatoren?
- Zijn de indicatoren geschikt voor het meten van veranderingen in de tijd?
- Welke indicatoren kunnen worden opgesteld voor hypotheek en woning?

3. Hoe ziet de participatie van mensen met beperkingen in 2012 er uit op basis van de geselecteerde indicatoren voor de verschillende groepen (nulmeting)?

- Wat zijn de percentages in participatie voor de verschillende groepen?
- Zijn er verschillen in participatie van de verschillende groepen in vergelijking met de algemene bevolking als referentiepopulatie?

1.3 Onderzoeksopzet

Het onderzoek is in de periode september 2015 tot en met januari 2016 uitgevoerd. Het College voor Rechten van de Mens heeft het NIVEL een overzicht gegeven van de gekozen indicatoren en mogelijke groepen van mensen met een beperking. Het NIVEL heeft vervolgens drie stappen gezet:

Stap 1) Inventarisatie welke groepen mensen met een beperking binnen de Panels aanwezig zijn en samenstelling van deze groepen.

Stap 2) Inventarisatie van de aanwezige gegevens over de verschillende groepen voor de gevraagde indicatoren en berekening van de participatie op de indicatoren.

Stap 3) Analyse van ontbrekende groepen en van ontbrekende informatie. De uitkomsten hiervan zijn besproken met het College.

Details over de werkwijze en de statistische analyses zijn te vinden in bijlage 1.

1.4 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 bevat de conclusies van dit rapport met de aanbevelingen. De hoofdstukken 3 tot en met 5 beantwoorden achtereenvolgens de drie onderzoeksvragen. De methodische verantwoording staat in bijlage 1. Bijlage 2 ten slotte bevat alle percentages over de participatie van mensen met beperkingen voor de gekozen indicatoren.

2. Conclusies en aanbevelingen

2.1 Relevante groepen op basis van de beschikbare Panels

Het College voor de Rechten van de Mens heeft een brede taak als potentiële monitoringsinstantie voor de naleving van het VN-verdrag voor de rechten van mensen met beperkingen. Voor een groot aantal mensen met een beperking bestaat al een vorm van monitoring met bestaande panels. Het gaat om mensen met een lichamelijke beperking, een chronische ziekte, een verstandelijke beperking en mensen met een psychische aandoening. Er zijn twee opmerkingen te maken over de databestanden. Ten eerste sluiten deze groepen elkaar niet uit; de bestaande panels zijn immers niet opgezet met het oog op de groepen waarin het College geïnteresseerd is. Ten tweede ontbreken groepen waarvoor het College wel een monitoringstaak heeft. Het College kan op basis van de bestaande monitoring bekijken hoe de aanwezige groepen zich verhouden tot de definitie van ‘personen met een handicap’ in het VN-verdrag.

Vier hoofdgroepen van mensen met beperkingen binnen de Panels

Het VN-verdrag gaat over personen met een handicap. De definitie van deze groep omvat personen met langdurige fysieke, mentale, intellectuele of zintuiglijke beperkingen. Binnen de Panels zijn vier hoofdgroepen te identificeren van mensen met beperkingen. Daarnaast zijn er ook groepen gemaakt naar aard en ernst van de lichamelijke beperking en naar het aantal chronische ziekten (multimorbiditeit). De mate van participatie kan (sterk) verschillen naar aard en ernst van de beperking.

1. Mensen met een lichamelijke beperking. Dit zijn mensen die moeite hebben met het uitvoeren van activiteiten op het gebied van Algemene Dagelijks Levensverrichtingen (ADL), mobiliteit en huishouden. Daarnaast hebben mensen mogelijk ook beperkingen bij het zien en horen. Binnen deze groep zijn de volgende subgroepen onderscheiden:

- *mensen met alleen een motorische beperking* (en geen zintuiglijke)
- *mensen met een lichte lichamelijke beperking*

Dit betreft mensen die moeite hebben met enkele activiteiten op het gebied van ADL, mobiliteit en huishouden en bij zien en horen. Denk bij huishoudelijke activiteiten en mobiliteit bijvoorbeeld aan het doen van zwaar huishoudelijk werk, het bed verschonen of tien minuten staan.

- *mensen met een matige lichamelijke beperking*

Dit betreft mensen die moeite hebben met meerdere activiteiten, bijvoorbeeld op het gebied van mobiliteit en in de persoonlijke verzorging. Zij kunnen deze echter nog wel zelf verrichten.

- *mensen met een ernstige lichamelijke beperking*

Dit betreft mensen die minimaal één activiteit helemaal niet zelf kunnen uitvoeren en hierbij ondersteuning nodig hebben.

- 2. Mensen met een chronische ziekte.** Dit zijn mensen met een medisch gediagnosticeerde chronische ziekte. Een chronische ziekte is een langdurige ziekte die bij de huidige stand van de wetenschap niet (volledig) is te genezen. Binnen deze groep zijn de volgende twee subgroepen te onderscheiden:
- mensen met één chronische ziekte
 - mensen met twee of meer chronische ziekten (*multimorbiditeit*)
- 3. Mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking.** Dit zijn mensen die: a. een beneden gemiddeld intellectueel functioneren hebben (een IQ onder de 70-75); b. dat voor het 18e levensjaar is ontstaan, en; c. als gevolg daarvan beperkingen hebben in twee of meer vaardigheidsgebieden, bijvoorbeeld in sociale vaardigheden, zelfredzaamheid, ontspanning, werk of schoolse vaardigheden.
- 4. Mensen met een ernstige psychische aandoening.** Dit zijn mensen bij wie sprake is van 1) een psychische stoornis, 2) van langere duur, 3) met beperkingen in het sociaal-maatschappelijk functioneren als gevolg. Het gaat om een groep mensen met ernstige psychische problemen. Naast deze groepen maken we gebruik van de ‘algemene bevolking’ als referentiepopulatie.

We merken op dat er een overlap is tussen de bovengenoemde groepen. Mensen kunnen bijvoorbeeld een chronische ziekte hebben die gepaard gaat met een lichamelijke beperking. Binnen de groep mensen met een verstandelijke beperking, heeft een deel van de mensen bijvoorbeeld ook een psychische aandoening of een lichamelijke beperking. Binnen elk van de panels, is echter geen zicht op *alle* andere ziektes en beperkingen die mensen hebben naast de specifieke beperking/aandoening die de reden vormt dat ze aan een bepaald panel deelnemen.

Sommige groepen zijn een ‘deelverzameling’ van de hoofdgroep, zoals de indeling in lichte, matige en ernstige beperkingen. Er is gekozen om deze groepen apart te presenteren, zodat duidelijk wordt wat de verschillen zijn tussen groepen mensen met een verschillende aard en ernst van de ziekte of beperking. Verder geldt dat er overlap is in de samenstelling van groepen (hoofdgroepen 1 en 2); één panellid kan bij meerdere groepen ingedeeld zijn, doordat degene bijvoorbeeld zowel een lichamelijke beperking als een chronische ziekte heeft.

Enkele kwetsbare groepen mensen met een beperking ontbreken

Bepaalde groepen mensen met een beperking ontbreken binnen de Panels en/of zijn onvoldoende vertegenwoordigd. Dit zijn:

- jongeren met een beperking (tot 18 jaar)
- mensen met een ernstige visuele of auditieve beperking
- mensen met een ernstige verstandelijke beperking
- mensen met een lichte of matige psychische aandoening

In alle panels zijn de volgende groepen ondervertegenwoordigd:

- mensen met een andere etnische achtergrond dan de Nederlandse
- laaggeletterden

Deze laatste twee groepen zijn over het algemeen ondervertegenwoordigd in onderzoek, door bijvoorbeeld taalachterstand of onbekendheid met onderzoek.

2.2 Aanwezige indicatoren voor het meten van participatie

Het College heeft een keuze gemaakt van mogelijke indicatoren om het VN-verdrag te monitoren. Er is binnen de bestaande gegevensverzameling veel informatie beschikbaar voor deze indicatoren. Er zijn echter niet voor elke indicator over alle groepen van mensen met beperkingen gegevens beschikbaar. Tevens ontbreken er soms referentiegegevens van de algemene bevolking. De meeste indicatoren hebben de potentie om te dienen als nulmeting om veranderingen in de tijd te meten. Er dient echter nog een ijkpunt vastgesteld te worden. Om dit te realiseren zijn er verschillende mogelijkheden, waaronder het vaststellen van een afkapwaarde of het samenvoegen van indicatoren.

Groot aantal gegevens aanwezig voor indicatoren

Het College heeft een keuze gemaakt van mogelijke indicatoren om drie artikelen uit het VN-verdrag te monitoren. Deze artikelen gaan over zelfstandig wonen/deel uitmaken van de maatschappij, onderwijs en werk/werkgelegenheid. De vraag was of er gegevens over de groepen beschikbaar waren voor de gekozen indicatoren over het jaar 2012 in de bestaande gegevensverzamelingen van het NIVEL en Trimbos. Voor een groot aantal van deze indicatoren is dit het geval. Indien er voor 2012 geen gegevens beschikbaar waren, zijn deze aangevuld met gegevens uit 2010 of 2013. Voor een paar indicatoren zijn geen gegevens beschikbaar. Er zijn ook niet altijd referentiegegevens beschikbaar van de algemene bevolking.

Voor de indicatoren 'gebruik van buurtvoorzieningen' en 'gebruik van openbaar vervoer' zijn over alle groepen gegevens beschikbaar. Voor de overige indicatoren geldt dat er gegevens beschikbaar zijn over ofwel één of enkele groepen van mensen met beperkingen ofwel een deelgroep (bijvoorbeeld mensen die betaald werk hebben).

Geschiktheid van indicatoren voor het meten van veranderingen in de tijd

Het College heeft in het eerste deel van de pilot enkele kwantitatieve indicatoren vastgesteld om het VN-verdrag te gaan monitoren. Een belangrijke functie van een indicator is dat deze veranderingen in de tijd kan meten. Dit is echter pas mogelijk als er betekenis kan worden gegeven aan de meting. Hiervoor is het nodig dat er een ijkpunt wordt vastgesteld. De gekozen indicatoren bieden verschillende mogelijkheden om te dienen als nulmeting om veranderingen in de tijd te meten. Een eerste mogelijkheid is om voor de gekozen indicator een 'afkappunt' vast te stellen, bijvoorbeeld door deze te stellen op 'soms' of 'regelmatig' gebruik van buurtvoorzieningen. Een tweede mogelijkheid is om indicatoren samen te voegen. Zo kunnen bijvoorbeeld de indicatoren over toegankelijkheid van diverse voorzieningen worden samengevoegd tot één cijfer voor de mate van toegankelijkheid van openbare voorzieningen. Een derde mogelijkheid is om aanvullende vragen op te nemen die helpen bij de duiding van indicatoren. Te denken valt aan vragen over de behoefte van mensen om te participeren.

Een aantal indicatoren lijkt minder geschikt om veranderingen in de tijd te meten, zoals de indicator die informatie geeft over de personen met wie iemand samenwoont. Mogelijk dat deze indicatoren betekenis kunnen krijgen in combinatie met andere indicatoren.

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van een statistisch model dat veranderingen in de tijd kan berekenen. Het model kent echter de beperking dat het niet voor alle gegevens

betrouwbaarheidsintervallen kan berekenen. Bij het bepalen van een ijkpunt voor indicatoren is het zinvol om rekening te houden met het feit dat er een logistisch rekenmodel wordt toegepast, waarbij kansen worden berekend voor één waarde ten opzichte van een andere waarde.

Vragen over hypotheke en woning aanwezig

Het NIVEL heeft tussen 2005 en 2009 vragen ontwikkeld over hypotheke en woning. Er zijn enkele vragen die aansluiten bij artikel 19 uit het VN-verdrag. De eerste vraag gaat over het ondervinden van nadelige gevolgen als gevolg van een chronische ziekte of beperking bij het afsluiten van een levensverzekering voor een hypotheek. De tweede vraag gaat over de aanwezigheid in de woning van aanpassingen die mensen nodig hebben. Deze vragen zullen opnieuw gesteld moeten worden om een actueel beeld te geven.

2.3 Participatie in 2012 (nulmeting)

Voor de geïdentificeerde indicatoren zijn percentages in participatie berekend voor het jaar 2012. Hierbij komen duidelijke verschillen in participatie naar voren tussen groepen mensen met een beperking en de algemene bevolking. De indicatoren bieden aanknopingspunten om de uitwerking van het VN-verdrag te monitoren.

Percentages voor de verschillende indicatoren en groepen

Er zijn percentages in participatie berekend voor de verschillende groepen, deze worden in dit rapport gepresenteerd (bijlage 2). Indien mogelijk zijn de percentages gestandaardiseerd, waardoor een uitspraak gedaan kan worden over de totale groep mensen met een (specifieke) beperking in Nederland.

Verschillen met de algemene bevolking

Voor enkele indicatoren is berekend of er een verschil is in participatie tussen de vier hoofdgroepen van mensen met beperkingen en de algemene bevolking als referentiepopulatie. Hierbij is rekening gehouden met verschillen in leeftijd, geslacht en opleiding. Voor alle vier de hoofdgroepen geldt dat er verschillen zijn in participatie in vergelijking met de algemene bevolking. De grootte van de verschillen en de hoeveelheid indicatoren waarop er verschillen zijn gevonden, wijkt wel af per groep. Zo zijn er relatief weinig verschillen in participatie tussen de groep chronische zieken en de algemene bevolking.

2.4 Aanbevelingen voor het College voor de Rechten van de Mens

- Er zijn al veel data beschikbaar op basis van de bestaande gegevensverzamelingen binnen de Panels. Naast de door het College geïdentificeerde indicatoren zijn er ook aanvullende data beschikbaar, die mogelijk gecombineerd kunnen worden om resultaten beter te kunnen duiden.

- Er zijn binnen de Panels verschillende groepen van mensen met beperkingen te identificeren. Het is aan het College om een keuze te maken in de groepen die mogelijk gemonitord gaan worden. Er is een aantal kwetsbare groepen nu niet in beeld, waaronder de groep jongeren (<18 jaar) met een beperking, mensen met een ernstige verstandelijke beperking en mensen met een (ernstige) zintuiglijke beperking. Om deze groepen te bereiken is een andere benadering nodig.
- Als volgende stap ligt er voor het College de uitdaging om de indicatoren verder vorm te geven, zodat deze daadwerkelijk kunnen gaan fungeren als nulmeting om veranderingen in de tijd te kunnen meten.
- Het NIVEL en het Trimbos-instituut bieden een goede infrastructuur met de Panels om de participatie van mensen met beperkingen te monitoren. Het College kan in ieder geval tot en met 2017 aansluiten bij de bestaande monitoringsprojecten voor het verzamelen van gegevens. De meeste van de geïdentificeerde indicatoren worden jaarlijks of tweejaarlijks bevroegd, echter niet alle. Indien gewenst kunnen er aanvullende gegevens verzameld worden.

3. Groepen mensen met een beperking

Het VN-verdrag heeft betrekking op verschillende groepen van mensen met beperkingen. Binnen de bestaande NIVEL-Panels en het panel Psychisch Gezien van het Trimbos-instituut zijn vier hoofdgroepen van mensen met beperkingen te identificeren: 1) mensen met een lichamelijke beperking, 2) chronisch zieken, 3) mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking en 4) mensen met een ernstige psychische aandoening. Binnen deze hoofdgroepen zijn zo mogelijk ook subgroepen naar ernst en aard van de beperking geïdentificeerd. De groepen sluiten elkaar niet uit; mensen kunnen meerdere beperkingen hebben. Er ontbreken groepen waarvoor het College een monitoringstaak heeft, waaronder jongeren met een beperking (<18 jaar), mensen met een zintuiglijke beperking, en mensen met een ernstige verstandelijke beperking.

3.1 De groepen die aanwezig zijn binnen de Panels

Het VN-verdrag heeft betrekking op personen met langdurige fysieke, mentale, intellectuele of zintuiglijke beperkingen. Het College voor de Rechten van de Mens wil als Nationale Monitoringsinstantie in de pilotfase verschillende groepen mensen met een beperking identificeren.

3.1.1 De Panels

Het NIVEL heeft twee panels waar mensen met een beperking aan deelnemen. Het eerste is het Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten (NPCG). Dit Panel bestaat uit circa 4.000 zelfstandig wonende mensen uit de Nederlandse bevolking van 15 jaar en ouder met een medisch gediagnosticeerde somatische ziekte en/of langdurige matige tot ernstige lichamelijke beperkingen. Het tweede panel is het Panel Samen Leven (PSL). Dit Panel bestaat uit ongeveer 550 mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking en bijna 400 naasten (in de meeste gevallen familie of goede bekenden) van mensen met een verstandelijke beperking. Daarnaast heeft het NIVEL het Consumentenpanel Gezondheidszorg dat in 2012 bestaat uit bijna 6.000 personen van 18 jaar en ouder uit de algemene bevolking.

Tot slot wordt in dit onderzoek ook gebruik gemaakt van het panel Psychisch Gezien (PPG) van het Trimbos-instituut. Dit Panel bestaat in 2012 uit bijna 850 mensen met aanhoudende/ ernstige psychische problematiek (EPA).

Deelnemers aan de diverse panels krijgen jaarlijks vragen voorgelegd over uiteenlopende onderwerpen, waaronder hun participatie in de samenleving. Zie voor een uitgebreide beschrijving van de werving en representativiteit van de deelnemers van de Panels bijlage 1.

3.1.2 Selectie van groepen mensen met een beperking

In Tabel 3.1 staat welke selecties er zijn gemaakt in de bestaande panels. Er zijn vier hoofdgroepen te identificeren van mensen met beperkingen. Binnen twee hoofdgroepen is er een aparte selectie gemaakt van deelgroepen naar ernst en aard van de beperking. De reden hiervoor is dat er grote verschillen in participatie kunnen bestaan naar aard en ernst van de beperking. De selectie naar

deelgroepen betekent wel dat er overlap bestaat tussen deze groepen (bijvoorbeeld personen uit de subgroepen B tot en met E vallen ook onder groep A).

Tabel 3.1: Selectie van groepen mensen met een beperking binnen de Panels

Groep	Beperking	Panel
A	Personen met een lichamelijke beperking (in ieder geval een motorische en mogelijk een zintuiglijke)	NPCG
B	Personen met alleen een motorische beperking (dus geen zintuiglijke)	
C	Personen met een lichte lichamelijke (in ieder geval motorisch, en mogelijk zintuiglijke) beperking	
D	Personen met een matige lichamelijke (in ieder geval motorisch, en mogelijk zintuiglijke) beperking	
E	Personen met een ernstige lichamelijke (in ieder geval motorisch, en mogelijk zintuiglijke) beperking	
F	Personen met een chronische ziekte	NPCG
G	met 1 chronische ziekte	
H	met 2 of meer chronische ziekten	
J	Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking	PSL
K	Personen met een ernstige psychische aandoening	PPG
L	Personen uit de algemene bevolking (referentiepopulatie)	CoPa

De groepen mensen met een beperking zijn geen uitsluitende groepen. Mensen worden geworven voor een panel op basis van een specifieke chronische ziekte of beperking. Op individueel niveau kan een persoon echter meervoudige beperkingen hebben (bijvoorbeeld zowel een verstandelijke als een lichamelijke beperking). Zo weten we bijvoorbeeld dat 8% van de mensen met een verstandelijke beperking in het Panel Samen Leven, psychiatrische problemen heeft. Bij een groot deel van de mensen met een lichamelijke beperking houdt de beperking verband met de aanwezigheid van een chronische ziekte. Andersom heeft een groot gedeelte van de groep mensen met een chronische ziekte ook een lichamelijke beperking; in 2012 was dit bij 59% van de chronisch zieke panelleden in het NPCG het geval. Ook in de algemene bevolking als referentiegroep zitten mensen met lichamelijke beperkingen (37%), psychische problemen (6%) of chronische ziektes (35%). In het panel Psychisch Gezien heeft twee derde last van meerdere psychische klachten en bijna driekwart ervaart naast psychische problemen ook lichamelijke problemen.

Binnen geen enkel Panel is er echter zicht op alle beperkingen en/of chronische ziektes die iemand heeft.

Binnen het NPCG zijn verschillende groepen samengesteld op basis van een lichamelijke beperking of chronische ziekte (groepen A t/m H). Eén panellid kan bij verschillende groepen ingedeeld zijn. Bijvoorbeeld zowel bij de groep mensen met een lichamelijke beperking als de groep mensen met een chronische ziekte, als degene zowel een chronische ziekte als een lichamelijke beperking heeft. Groepen C t/m E zijn elkaar uitsluitende groepen, dit geldt ook voor de groepen G en H.

Een beperking of chronische ziekte kan een behoorlijke impact hebben op iemands dagelijks leven en functioneren, maar dat hoeft niet. De mate waarin mensen hinder ondervinden van hun ziekte in het dagelijks leven, wordt niet alleen bepaald door de beperking, maar bijvoorbeeld ook door de leeftijd, het opleidingsniveau, de leefsituatie en de omgeving. Op groepsniveau is het echter wel mogelijk om

uitspraken te doen over verschillen tussen groepen mensen en te vergelijken met de algemene bevolking.

3.1.3 Omschrijving van groepen mensen met een beperking

A. Personen met een lichamelijke beperking (in ieder geval een motorische beperking en mogelijk ook een zintuiglijke beperking)

Er zijn in Nederland naar schatting 3,9 miljoen zelfstandig wonende mensen (≥ 20 jaar) met een lichamelijke beperking (De Klerk e.a., 2012). Van deze mensen hebben bijna 1,6 miljoen mensen een lichte lichamelijke beperking en 2,3 miljoen mensen een matige of ernstige lichamelijke beperking. Het gaat hierbij om mensen met langdurige motorische en/of zintuiglijke beperkingen.

Bij driekwart van de mensen met ADL (Algemene Dagelijkse Levensverrichtingen) en motorische beperkingen ligt de oorzaak van de beperking bij chronische aandoeningen, voor het overige is de oorzaak van de beperking een ongeval, aangeboren afwijking, psychische problematiek of veroudering (www.nationaalkompas.nl). Over de jaren heen is het percentage mensen dat beperkingen heeft in het horen, zien, bewegen of ADL overwegend stabiel gebleven (www.nationaalkompas.nl).

De groep omvat mensen met een lichte, matige of ernstige lichamelijke beperking.¹ Mensen met een lichte beperking hebben moeite met enkele activiteiten op het gebied van ADL, mobiliteit, huishouden en mogelijk problemen met zien of horen. Denk bij huishoudelijke activiteiten en mobiliteit bijvoorbeeld aan het doen van zwaar huishoudelijk werk, het bed verschonen of tien minuten staan. Mensen die moeite hebben met meerdere activiteiten, bijvoorbeeld zowel op het gebied van mobiliteit als persoonlijke verzorging, maar deze nog wel zelf kunnen verrichten, worden geclassificeerd als mensen met een matige lichamelijke beperking. Degenen met een ernstige lichamelijke beperking kunnen minimaal één activiteit helemaal niet zelf uitvoeren, en hebben hierbij ondersteuning nodig.

B. Personen met een motorische beperking (geen zintuiglijke)

Deze groep heeft dezelfde kenmerken als groep A, maar bevat alleen mensen die enkel een motorische beperking hebben. Deze mensen hebben dus geen problemen met zien of horen.

C., D. en E. Personen met een lichte, matige of ernstige lichamelijke beperking

Om verschillen in participatie zichtbaar te maken is groep A tevens onderverdeeld in drie groepen van mensen met een lichte, matige of ernstige lichamelijke beperking. Uit onderzoek is bekend dat er grote verschillen bestaan in de mate van participatie naar ernst van de beperking (Meulenkamp e.a., 2015).

F. Personen met een chronische ziekte

G. en H. Personen met één chronische ziekte (G.) of twee of meer chronische ziekten (H.)

¹ De ernst van de lichamelijke beperking is vastgesteld aan de hand van de activiteiten die men nog (zelfstandig) kan doen, hiervoor is een schaal ontwikkeld door het SCP (De Klerk, 2006).

In Nederland leven circa 4,5 miljoen mensen met een chronische ziekte, en bijna één derde van deze mensen heeft meer dan één chronische ziekte (multimorbiditeit). De verwachting is dat het aantal mensen met chronische ziekten, en ook het aantal mensen met multimorbiditeit, nog verder zal toenemen. Dit komt onder andere door de vergrijzing van de bevolking. Naarmate mensen ouder worden, krijgen zij vaker te maken met chronische aandoeningen. Zo heeft meer dan de helft van de 65-plussers een chronische ziekte en lijdt bijna één op de drie 75-plussers aan meerdere chronische ziekten (Hoeymans e.a., 2008). Een chronische ziekte is een ziekte die bij de huidige stand van de wetenschap niet (volledig) te genezen is.

Voor deze groep worden alleen de gegevens gebruikt over mensen die op basis van een medisch gediagnosticeerde chronische ziekte via de huisartsen in het NPCG zijn ingestroomd (zie bijlage).

J. Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking

Het aantal mensen met een verstandelijke beperking in Nederland is niet precies bekend, omdat de uitkomsten van verschillende onderzoeken nogal verschillen. Dit is het gevolg van het gebruik van verschillende methoden, definities of populaties (De Klerk, 2006; Van Schrojenstein Lantman-De Valk, 2002). In Nederland liggen de schattingen in 2008 voor het totale aantal mensen met een verstandelijke beperking (IQ lager dan 70) tussen de 112.000 en 231.000 (Ras e.a., 2010). De prevalentie van mensen met een verstandelijke beperking is het afgelopen decennium iets toegenomen door de toegenomen levensverwachting en doordat handicaps op jongere leeftijd vaker worden ontdekt (Ras e.a., 2010). De gemiddelde leeftijd van mensen met een verstandelijke beperking gaat in de toekomst naar verwachting stijgen (Van Staalduinen & ten Voorde, 2011).

In dit rapport wordt de definitie van mensen met een verstandelijke beperking aangehouden zoals gedefinieerd door de American Association of Intellectual and Developmental Disabilities (AAIDD) in 2002. Dit houdt in dat mensen: a. een beneden gemiddeld intellectueel functioneren hebben (een IQ onder de 70-75); b. dat voor het 18e levensjaar is ontstaan, en c. als gevolg daarvan beperkingen hebben in twee of meer vaardigheidsgebieden, bijvoorbeeld in sociale vaardigheden, zelfredzaamheid, ontspanning, werk of schoolse vaardigheden. In deze rapportage gaat het over mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking. Mensen met een lichte verstandelijke beperking kunnen zich meestal redelijk uitdrukken en kunnen in veel gevallen lezen en met geld omgaan. Zij kunnen zich vrij zelfstandig in de samenleving bewegen en kunnen redelijk goed leren om voor zichzelf te zorgen. Mensen met een matige verstandelijke beperking kunnen meestal wel aangeven wat ze willen. Ze kunnen leren zichzelf te verzorgen. Ze kunnen vaak niet zelfstandig reizen, werken of wonen. Zij hebben meestal op alle gebieden ondersteuning nodig.

K. Personen met een ernstige psychische aandoening

Deze groep bestaat uit mensen bij wie sprake is van 1) een psychische stoornis, 2) van langere duur, 3) met beperkingen in het sociaal-maatschappelijk functioneren als gevolg. Bij instroom in het panel Psychisch Gezien wordt hen gevraagd welke psychische klachten zij ervaren. Op dit moment wordt deze groep doorgaans beschreven als de groep mensen met 'ernstige psychische aandoeningen' (EPA).

Het precieze aantal mensen met een psychische aandoening in Nederland is niet bekend. Naar schatting zijn er in Nederland in totaal 281.000 mensen met een EPA, 216.000 in zorg bij de GGZ, waarvan 160.000 tussen de 18 en 65 jaar (Delespaul, 2013). Voorbeelden van aanhoudende en ernstige psychische problematiek zijn: schizofrenie en stoornissen in het psychosespectrum, bipolaire stoornissen, persoonlijkheidsstoornissen, ernstige verslavingsstoornissen en terugkerende depressies. Mensen met deze stoornissen behoren vaak tot de EPA-groep, maar alleen als zij ook beperkingen ervaren en de problemen voor langere tijd aanhouden. Andersom behoren mensen die niet in één van de bovenstaande categorieën vallen, maar wel beperkingen ondervinden in het dagelijks leven van (de symptomen van) een aanhoudende psychische aandoening tot de doelgroep van het panel (Place, Hulsbosch, & Michon, 2014).

L. Personen uit de algemene bevolking (referentiepopulatie)

Deze groep vormt een afspiegeling van de Nederlandse bevolking, en is representatief voor leeftijd en geslacht (Brabers, Reitsma-van Rooijen, & Jong, 2012). Ook in de algemene bevolking zijn per definitie mensen met een beperking. In de gebruikte referentiepopulatie voor dit onderzoek zijn mensen met een ernstige lichamelijke beperking iets ondervertegenwoordigd (zie bijlage 1). We hebben geen zicht in de opbouw van de referentiepopulatie naar medisch gediagnosticeerde chronische ziekten en psychische aandoeningen. Naar alle waarschijnlijkheid zijn mensen met verstandelijke beperkingen en (ernstige) visuele beperkingen niet of nauwelijks vertegenwoordigd in de referentiepopulatie. Dit heeft te maken met de wijze van onderzoek waarbij gebruikt wordt gemaakt van schriftelijke vragenlijsten.

3.2 De groepen die ontbreken binnen de Panels

3.2.1 Overzicht van ontbrekende groepen

Er is een selectie gemaakt van groepen mensen met een beperking binnen de Panels. Een aantal groepen dat wel relevant is in het kader van het VN-verdrag, is niet te identificeren binnen de panels of zijn ondervertegenwoordigd (tabel 3.2).

Tabel 3.2: Groepen die niet aanwezig zijn of ondervertegenwoordigd zijn binnen de Panels

Niet aanwezig	Ondervertegenwoordigd
- jongeren (<18 jaar)	- mensen met een andere etnische achtergrond dan de Nederlandse
- mensen met een (ernstige) visuele of auditieve beperking	- laaggeletterden
- mensen met een ernstige verstandelijke beperking	
- mensen met een lichte of matige psychische aandoening	

3.2.2 Omschrijving van de ontbrekende groepen

Een aantal groepen is niet beschikbaar via de bestaande panels als gevolg van een bepaalde manier van werving en samenstelling van de panels.

Jongeren (<18 jaar)

De Panels bij het NIVEL en Trimbos bevatten geen kinderen en jongeren, waardoor deze groep niet in kaart kan worden gebracht. Het zou waardevol kunnen zijn om een jongerenpanel op te richten, vanwege de specifieke problemen waar jongeren tegenaan lopen.

Binnen het NPCG zijn jong volwassenen in de leeftijd van 18-30 jaar ondervertegenwoordigd. Het blijkt moeilijk om deze leeftijdsgroep te werven en te interesseren voor een Panel. De groep zou met gerichte werving aangevuld kunnen worden, waardoor de participatie van deze groep en de problemen waar ze tegenaan lopen beter in kaart kunnen worden gebracht.

Mensen met een (ernstige) visuele of auditieve beperking

Binnen het NPCG zijn er mensen die problemen hebben met horen en zien, en dus respectievelijk een visuele en auditieve beperking hebben. Deelnemers aan het panel zijn echter niet specifiek geworven op het hebben van een zintuiglijke beperking, waardoor we deze groep onvoldoende in beeld hebben. Er is aanvullend onderzoek nodig om zicht te krijgen op de samenstelling van deze groep binnen het NPCG. Dit kan bijvoorbeeld door in een vragenlijst aanvullende vragen te stellen over de zintuiglijke en auditieve problemen die mensen hebben. Samen met gerichte werving als aanvulling op het NPCG zou deze groep vervolgens in kaart kunnen worden gebracht. Er zijn dan echter ook andere methoden van onderzoek nodig, bijvoorbeeld mondelinge afname van vragenlijsten en een aanbod van vragenlijsten in braille of zeer grote lettertypen.

Mensen met een ernstige verstandelijke beperking

De groep mensen met een ernstige verstandelijke beperking is niet vertegenwoordigd binnen het Panel Samen Leven. Dit zijn mensen die op alle terreinen intensieve ondersteuning nodig hebben. In het licht van de participatie en de mogelijkheden die mensen hebben, is dit een groep die onderbelicht is. Deze groep zou geworven kunnen worden. Ook hier zijn dan andere methoden van onderzoek nodig, omdat deze groep niet geïnterviewd kan worden zoals dat wel in het Panel Samen Leven gebeurt. Naast methoden zoals participerende observatie kan ook gedacht worden aan deelname van naasten - familie of begeleiders- van mensen met een ernstige verstandelijke beperking.

Mensen met een lichte of matige psychische aandoening

Mensen met een lichte of matige psychische aandoening ontbreken binnen het panel Psychisch Gezien (PPG). Dit zijn mensen met psychische problemen die niet chronisch zijn, en nauwelijks beperkingen in het dagelijks leven ondervinden vanwege hun psychische problemen². Voor werving van mensen met lichte/matige psychische problemen zijn verschillende opties denkbaar: uitbreiden van het huidige panel of opzetten van een nieuw panel door middel van oproepen via sociale media,

² In het VN-Verdrag wordt gesproken over 'langdurige' beperkingen, het is de vraag in hoeverre deze doelgroep ook wordt beoogd met het VN-Verdrag.

online bannering, samenwerking met NEMESIS, direct benaderen via huisartsen, instellingen en patiëntenorganisaties en verspreiding van posters via deze kanalen.

Binnen het PPG is de groep mensen die intramuraal verblijven in een GGZ instelling of RIBW relatief klein. Het betreft hier mensen met een ernstige psychische aandoening. Deze groep vindt het mogelijk lastiger om lange schriftelijke vragenlijsten in te vullen. Gerichte werving zou deze groep kunnen aanvullen eventueel in combinatie met andere methoden van onderzoek en een persoonlijke benadering.

3.2.3 Groepen die ondervertegenwoordigd zijn

Voor een aantal andere groepen geldt dat zij lastig te werven zijn voor Panels en voor onderzoek in het algemeen; taalbarrières en onbekendheid met onderzoek spelen mogelijk een rol. Deze groepen zijn ondervertegenwoordigd in de huidige Panels.

Mensen met een andere etnische achtergrond dan de Nederlandse

In alle panels zijn mensen met een andere etnische achtergrond dan de Nederlandse hoogstwaarschijnlijk ondervertegenwoordigd. Dit is niet met zekerheid te zeggen, omdat onbekend is hoe groot de groep migranten is binnen de groep van mensen met beperkingen. Het is echter bekend dat migranten in het algemeen ondervertegenwoordigd zijn in onderzoek. Bij het Consumentenpanel Gezondheidszorg is bekend dat de groep sterk ondervertegenwoordigd is. Inspanningen om deze groep te bereiken zijn arbeidsintensief en hebben niet geleid tot het gewenste resultaat. Taalachterstand en onbekendheid met onderzoek zijn factoren die hierbij een rol spelen.

Laaggeletterden

Ook voor deze groep geldt dat deze hoogstwaarschijnlijk sterk ondervertegenwoordigd is in de Panels, door de wijze van onderzoek via (online) schriftelijke vragenlijsten. Over het algemeen zijn panelleden iets hoger opgeleid dan de algemene bevolking (hiervoor wordt gecorrigeerd in de analyses).

4. Geschiktheid van de indicatoren

Er zijn veel gegevens beschikbaar voor de geïdentificeerde indicatoren in 2012. Voor de indicatoren over het gebruik van buurtvoorzieningen en openbaar vervoer zijn over alle groepen gegevens beschikbaar. Voor de andere indicatoren zijn er gegevens over één of meerdere groepen. Er zijn niet altijd referentiegegevens van de algemene bevolking beschikbaar. De gegevens voor de indicatoren over opleiding zijn onvoldoende, doordat de groep te klein is.

Om veranderingen in de tijd te kunnen meten moet nog een ijkpunt worden vastgesteld om betekenis te kunnen geven aan de gegevens. Pas dan is er echt sprake van een 'indicator' als maat voor het monitoren van de rechten van mensen met beperkingen. Het NIVEL heeft gegevens beschikbaar voor hypotheek en woning, deze zijn echter verouderd en zullen opnieuw moeten worden verzameld.

4.1 Data voor de geïdentificeerde indicatoren

Beschikbaarheid van data per groep

Het College heeft een lijst samengesteld van mogelijke indicatoren voor het monitoren van drie artikelen uit het VN-verdrag, over zelfstandig wonen/deel uitmaken van de maatschappij, onderwijs en werk/werkgelegenheid. In tabel 4.1 staat voor iedere groep mensen (zie hoofdstuk 3) welke data vanuit de Panels beschikbaar zijn voor het jaar 2012. De bijbehorende vraagstelling staat in bijlage 2. Indien er geen gegevens beschikbaar zijn voor 2012, is gekeken of deze in een ander jaar aanwezig zijn (2010 of 2013).

We merken vier dingen op over de beschikbaarheid van data:

- Niet van iedere groep en iedere indicator zijn data beschikbaar. De reden hiervoor is dat ofwel de betreffende vraag niet is gesteld aan de leden van het betreffende Panel ofwel dat de groep te klein is om percentages (schattingen) te kunnen berekenen.
- Er is een aantal indicatoren waarvoor data beschikbaar zijn voor alle groepen. Dit zijn de indicatoren over het gebruik van buurtvoorzieningen (indicatoren 6-16) en het gebruik van het openbaar vervoer (indicator 48). Bij de overige indicatoren ontbreken één of meerdere groepen.
- Bij veel indicatoren ontbreken referentiegegevens over de algemene bevolking. Het betreft hier onderwerpen die specifiek zijn voor groepen van mensen met beperkingen, zoals toegankelijkheid van voorzieningen, welke alleen aan de groep mensen met een beperking bevestigd is. In andere gevallen zijn het indicatoren waarbij geen gegevens verzameld zijn bij de algemene bevolking, zoals veiligheid en indicatoren ten aanzien van werk. Bij deze laatste indicatoren zou een vergelijking wel zinvol zijn en zouden aanvullende gegevens over de algemene bevolking in de toekomst verzameld kunnen worden.
- Er zijn geen bruikbare gegevens voor indicatoren over opleiding, omdat de groep te klein is.

Tabel 4.1: Aanwezigheid data voor indicatoren voor groepen* voor het jaar 2012 (tenzij anders vermeld)

	A	B	C-E	F-H	J	K	L	Afwijkend jaar?
Indicator 1 (wonen)					x	x		
Indicator 2 (wonen)					x	x		
Indicator 3 (wonen)					x			
Indicator 4 (wonen)					x			
Indicator 5 (veiligheid)	x	x	x	x	x			
Indicator 6-16 (buurtvoorziening)	x	x	x	x	x	x	x	K:2010
Indicator 17-26 (toegankelijkheid)	x	x	x	x	x			J:2010
Indicator 27 (dagactiviteiten)					x			
Indicator 28 (dagactiviteiten)					x			
Indicator 29 (werk)					x			J:2013
Indicator 30 (werk/dagactiviteiten)					x			
Indicator 31 (werk/dagactiviteiten)					x			
Indicator 32 (werk/dagactiviteiten)					x			
Indicator 33 (werk)					x			
Indicator 34 (werk)	x	x	x	x		x	x	
Indicator 35 (werk)	x	x	x	x				
Indicator 36 (werk)	x	x	x	x		x	x	
Indicator 37 (werk)	x	x	x	x				
Indicator 38 (werk)	x	x	x	x				
Indicator 39 (werk)	x	x	x	x		x		A-H:2013
Indicator 40 (werk)	x	x	x	x				A-H:2013
Indicator 41 (werk)	x	x	x	x		x		
Indicator 42 (werk)	x	x	x	x		x		
Indicator 43 (werk)	x	x	x	x				
Indicator 44 (werk)	x	x	x	x				
Indicator 45 (vrijwilligerswerk)	x	x	x	x				
Indicator 46 (werk)	x	x	x	x				
Indicator 47 (werk)	x	x	x	x				
Indicator 48 (OV)	x	x	x	x	x	x	x	K:2010
Indicator 49 (opleiding)								
Indicator 50 (opleiding)								

* Zie voor een legenda van de groepen tabel 4.2

Tabel 4.2: Legenda groepen

Groep mensen met een beperking	
A	Personen met een lichamelijke beperking (in ieder geval een motorische en mogelijk een zintuiglijke)
B	personen met alleen een motorische beperking (dus geen zintuiglijke)
C	Personen met een lichte lichamelijke beperking (in ieder geval een motorische en mogelijk een zintuiglijke) beperking
D	Personen met een matige lichamelijke beperking (in ieder geval een motorische en mogelijk een zintuiglijke) beperking
E	Personen met een ernstige lichamelijke beperking (in ieder geval een motorische en mogelijk een zintuiglijke) beperking
F	Personen met een chronische ziekte
G	met 1 chronische ziekte
H	met 2 of meer chronische ziekten
J	Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking
K	Personen met een ernstige psychische aandoening
L	Personen uit de algemene bevolking (referentiepopulatie)

Indicatoren; vaststellen van een ijkpunt en betekenisgeving

Het College heeft enkele kwantitatieve indicatoren geïdentificeerd, om het VN-verdrag te gaan monitoren vanuit het perspectief van mensen met een beperking. Zoals blijkt uit tabel 4.1 en 4.2 zijn er bij het NIVEL veel gegevens voorhanden. Een volgende stap is dat er betekenis gegeven moet worden aan de gegevens, hiervoor moet een ijkpunt worden vastgesteld. Pas dan kunnen de indicatoren worden gebruikt als maat voor het meten van de rechten van mensen met beperkingen en mogelijke veranderingen hierin. Het Verdrag zelf biedt geen ijkpunten voor volledige participatie, het gaat uit van een inclusieve samenleving waarin mensen met een beperking op gelijke voet kunnen participeren met mensen zonder beperking. Toch is een ijkpunt belangrijk, omdat het anders lastig wordt om betekenis te geven aan participatiecijfers.

Het VN-Verdrag laat veel ruimte voor interpretatie. Dit betekent dat er per land invulling gegeven moet worden aan de onderwerpen die de rechten van mensen met beperkingen meten. Een goede onderbouwing is dus nodig van de keuze van de indicatoren in relatie tot de uitgangspunten in het VN-Verdrag. Als voorbeeld: er is een indicator over het type dienstverband dat een werkende heeft en een indicator over de mensen met wie iemand met een verstandelijke beperking samen woont. Wat geeft deze indicator precies weer in relatie tot het VN-verdrag over rechten van mensen met beperkingen? Wanneer is er sprake van een toe- of afname in het naleven van de rechten van mensen met beperkingen? Deze onderbouwing is een volgende stap voor het College.

Om betekenis te geven aan de indicatoren zijn er verschillende mogelijkheden. We noemen er enkele:

- Vaststellen van een 'afkappunt'. Een afkappunt kan dienen om te bepalen wanneer er tegemoet wordt gekomen aan de rechten van mensen met beperkingen. Denk bijvoorbeeld aan het gebruik van buurtvoorzieningen. De antwoordopties zijn: 'regelmatig', 'soms' en 'nooit'. Een afkappunt kan bijvoorbeeld gelegd worden bij het onderscheid tussen 'nooit' en 'soms/regelmatig'. Er kan dan gemonitord worden of er sprake is van een toe- of afname, ook in vergelijking met de algemene bevolking. Als er geen afkappunt wordt bepaald, dan kan het bijvoorbeeld zijn dat het percentage 'nooit' gelijk blijft, het percentage 'soms' afneemt en het percentage 'regelmatig' toeneemt. Is er dan sprake van een 'positieve' verandering?
- Samenvoegen van gegevens/vragen. Er zijn nu diverse indicatoren die één 'concept' meten. Het samenvoegen van deze indicatoren kan de interpretatie van gegevens vergemakkelijken. Denk bijvoorbeeld aan de toegankelijkheid van voorzieningen (indicatoren 17-26). Onderzocht zou kunnen worden of samenvoegen mogelijk en zinvol is.
- Verzamelen van aanvullende gegevens. Zoals eerder is aangegeven, ontbreken bij meerdere indicatoren referentiegegevens over de algemene bevolking. Deze kunnen behulpzaam zijn bij het interpreteren van de gegevens over mensen met beperkingen. Daarnaast kunnen er aanvullende gegevens over de groep zelf gebruikt worden om gekozen indicatoren te kunnen duiden. Denk bijvoorbeeld aan de indicatoren 3 en 4 die gaan over de ervaren woonsituatie van mensen met een verstandelijke beperking. Deze kunnen meer betekenis krijgen in relatie tot de feitelijke woonsituatie.

We willen hier nog opmerken dat er, naast de gekozen indicatoren, nog andere gegevens verzameld worden binnen bestaande monitoring die kunnen worden gebruikt om resultaten te duiden (zie o.a. Meulenkamp e.a.; 2015, Cozijnsen e.a., 2015). Daarnaast kunnen er bij de afzonderlijke panels ook vragen toegevoegd worden die nu ontbreken.

4.2 Vaststellen van veranderingen in de tijd

Een belangrijke functie van een indicator is dat deze veranderingen in de tijd kan meten. Hiervoor moet een ijkpunt worden vastgesteld om betekenis te kunnen geven aan mogelijke veranderingen (zie paragraaf 4.1). Daarnaast spelen een aantal andere zaken een rol, zoals de uitgangswaarde op het moment van de nulmeting en het statistische rekenmodel.

Uitgangswaarde; is groei mogelijk?

In de Participatiemonitor en de monitor Werk en Inkomen van het NIVEL (Meulenkamp e.a., 2015; Cozijnsen e.a., 2015) worden trendanalyses gedaan over verschillende tijdsperiodes. Er is een aantal indicatoren waar een toe- of afname gemeten is over een bepaalde periode. We kunnen aannemen dat deze indicatoren dus gevoelig zijn voor veranderingen in de tijd. Het gaat om het regelmatig gebruik van buurtvoorzieningen, het gebruik van openbaar vervoer (af en toe of regelmatig) en het verrichten van betaald werk voor minimaal 12 uur in de week.

Bij het vorm geven van indicatoren is het belangrijk om voor ogen te hebben of groei op de betreffende indicator wenselijk, mogelijk of te verwachten kan zijn. Eén van de aspecten die hierbij meegenomen kan worden is de uitgangswaarde. Stel dat bij de nulmeting een percentage gevonden wordt van 90%, dan is het de vraag of dit percentage zal of kan groeien. Ook statistisch is het handig om te berekenen met hoeveel procent een percentage toe moet nemen, zodat er een significante toename is. Dit heeft onder andere te maken met de grootte van de groep.

Tot slot merken we nog op dat bij het meten van veranderingen in de tijd het belangrijk is dat de vraagstelling over de jaren heen hetzelfde is.

Statistisch model

Er is in dit onderzoek gebruik gemaakt van een statistisch rekenmodel dat corrigeert voor het feit dat mensen meerdere keren mee doen aan het onderzoek (zie bijlage 1). Het model kent echter de beperking dat het niet voor alle gegevens betrouwbaarheidsintervallen kan berekenen. Voor het vaststellen van een ijkpunt voor de indicatoren is het zinvol om rekening te houden met het feit dat er een logistisch rekenmodel wordt toegepast, waarbij kansen worden berekend voor één waarde ten opzichte van een andere waarde. Een andere mogelijkheid is om een nieuw rekenmodel te ontwikkelen.

4.3 Indicatoren over hypotheek en woning

Het College heeft gevraagd of er, naast de geïdentificeerde indicatoren, bij het NIVEL ook gegevens beschikbaar zijn voor indicatoren over het afsluiten van een hypotheek en aanpassingen aan de woning.

In 2005 en 2008 zijn in het NPCG vragen gesteld of mensen met een chronische ziekte of beperking nadelige gevolgen hebben ondervonden bij het afsluiten van een levensverzekering voor een hypotheek. De vragen staan in box 1. Er zijn geen vragen over de hypotheek gesteld binnen het PSL en het CoPa.

Aan alle drie de panels zijn vragen gesteld over aanpassingen aan de woning. In het NPCG is dit onderwerp uitgebreider bevraagd dan in CoPa en PSL. De vragen richten zich op het type woning, de (gewenste) voorzieningen en aanpassingen in de woning, en over de financiële aspecten van de woning. De vragen staan in box 2.

De vragen die het beste aansluiten bij artikel 19 van het VN-verdrag over aanpassingen aan de woning en hypotheek zijn de vragen die tussen 2005 en 2009 gesteld zijn binnen het NPCG:

- Heeft u ooit nadelige gevolgen (zoals weigering, uitsluiting, hogere premie) ondervonden van uw chronische ziekte of handicap bij het afsluiten van één van de onderstaande verzekeringen en zo ja, welke? | Antwoordoptie: Levensverzekering voor een hypotheek
- Zijn in uw woning de voorzieningen en aanpassingen aanwezig die u nodig heeft?

Echter zullen deze in vervolgmetingen geactualiseerd moeten worden, willen ze een beeld geven van de huidige situatie. Daarnaast is het aan te raden dezelfde vraag ook aan het ConsumentenPanel, het Panel Samen Leven en het panel Psychisch Gezien voor te leggen voor een goede vergelijking van de subgroepen onderling en de algemene bevolking.

Box 1: Indicatoren over het afsluiten van een hypotheek

NPCG (groep A t/m H)

In 2008 zijn de volgende vragen binnen het NPCG gesteld over een hypotheek:

- Heeft u ooit nadelige gevolgen (zoals weigering, uitsluiting, hogere premie) ondervonden van uw chronische ziekte of handicap bij het afsluiten van één van de onderstaande verzekeringen en zo ja, welke? | Levensverzekering voor een hypotheek (hogere premie, uitsluiting van sommige risico's, weigering, anders) (2005 & 2008)

NPCG (groep A t/m H)

In 2005 t/m 2009 zijn de volgende vragen binnen het NPCG gesteld over woningen:

- Kunt u uw woning slechts bereiken via een trap? (2005, 2007, 2008)
- In wat voor type woning woont u? (2005)
- Wilt u aankruisen welke van de volgende voorzieningen aanwezig zijn in uw woning? (2005)
- Hoort er bij uw woning een tuin? (2005)
- Kunt u de woonkamer van uw woning vanaf de straat bereiken zonder traplopen? (2009)
- Zijn de woonkamer, de keuken, het toilet, de bad- of douchegelegenheid en tenminste een slaapkamer allemaal gelijkvloers, dus op dezelfde verdieping gelegen? (2005, 2007, 2008)
- Kunt u vanuit de woonkamer zonder traplopen in de keuken, het toilet, de badkamer en tenminste één slaapkamer komen? (2009)
- Heeft u plannen voor het aanbrengen van speciale voorzieningen of aanpassingen in uw woning? (2008)
- Zijn in uw woning de voorzieningen en aanpassingen aanwezig die u nodig heeft? (2008)

In 2010 zijn de volgende vragen gesteld over woningen:

- Woont u momenteel in een huurwoning of in een koopwoning?
- Woont u in het type woning waarin u wilt wonen?
- Welk bedrag betaalt uw huishouden per maand aan de huur van uw woning?
- Ontving uw huishouden momenteel huurtoeslag?
- Sinds welk jaar woont u in uw huidige woning?

PSL (groep J)

In 2008 is de volgende vraag binnen het PSL gesteld over woningen:

- Heeft uw naaste meer hulpmiddelen of aanpassingen nodig om zich beter van de ene naar de andere plek in en (direct) om zijn huis te kunnen bewegen, en zo ja wat?

CoPa (groep L)

In 2012 is de volgende vraag binnen het CoPa gesteld over woningen:

- Hieronder vragen wij u om de hulpmiddelen of aanpassingen die u heeft aan te kruisen. Indien u een hulpmiddel of aanpassing heeft, wilt u dan ook invullen of u zelf hiervoor in [jaartal] kosten heeft gemaakt?

5. Nulmeting 2012; participatie van mensen met een beperking

Het College heeft het jaar 2012 gekozen als nulmeting voor het meten van de inclusie van mensen met een beperking en heeft hiervoor indicatoren geïdentificeerd op basis van bestaande vragenlijsten. Voor deze indicatoren zijn percentages berekend van de verschillende antwoorden die zijn gegeven. Deze percentages geven weer in welke mate mensen met beperkingen participeren op het deelgebied 'zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij' (artikel 19 uit het VN-Verdrag) en 'werk en werkgelegenheid' (artikel 27). De percentages kunnen gebruikt worden om de indicatoren verder inhoud en vorm te geven. Als er referentiegegevens beschikbaar waren, is geanalyseerd of de participatie van de groep mensen met een beperking afwijkt van de algemene bevolking. In de toekomst kan nog een verdere verdieping plaatsvinden door verschillen binnen groepen te meten, bijvoorbeeld naar huishoudsamenstelling.

5.1 Participatie van de verschillende groepen

Het College wil een waarde vaststellen voor de verschillende indicatoren, zodat de participatie van mensen met een beperking op de gekozen deelgebieden (wonen/deelname maatschappij, opleiding, werk) gekwantificeerd kan worden³. Er is gekozen om het jaar 2012 als nulmeting te gebruiken, omdat relevante data van het CBS uit dat jaar afkomstig zijn en er zo een vergelijking mogelijk is. Bijlage 2 bevat alle berekende percentages voor de gekozen indicatoren. Deze percentages geven een beeld van de mate van participatie voor de betreffende groepen. Op basis van deze percentages en een verdere inhoudelijke onderbouwing in relatie tot het VN-Verdrag, kan het College de indicatoren verder vorm en inhoud geven.

De percentages zijn zo mogelijk gestandaardiseerd. Dit wil zeggen dat er bij de analyses gecorrigeerd is voor het feit dat de samenstelling van een specifieke groep binnen de Panels mogelijk iets afwijkt van de samenstelling van deze groep in Nederland. Door deze correctie kunnen uitspraken worden gedaan over de gehele populatie van mensen met een beperking in Nederland. Voor de groep mensen met een ernstige psychische beperking was deze correctie niet mogelijk, omdat er onvoldoende zicht is op de samenstelling van deze groep in Nederland (zie ook bijlage 1). Ook bij sommige indicatoren was standaardisatie niet mogelijk, omdat de groep die de vragen had ingevuld te klein was.

Vanwege betrouwbaarheid van de cijfers worden er alleen cijfers gepresenteerd als de groep minimaal N=25 is. Alhoewel bij sommige indicatoren over werk (indicatoren 39 t/m 43) de N groter is dan 25, moeten cijfers toch met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd, omdat de groepen relatief klein zijn.

³ De vragen die gebruikt zijn voor de indicatoren zijn verzameld in het kader van lopend onderzoek. Dit betekent dat enkele cijfers reeds elders gepubliceerd zijn (zie o.a. Jansen e.a., 2012; Meulenkamp e.a., 2011, 2013, 2015; Cozijnsen e.a. 2015).

5.2 Vergelijking met de algemene bevolking

Analyse

Voor sommige indicatoren zijn er referentiegegevens beschikbaar over de algemene bevolking. In bijlage 2 staat bij deze indicatoren aangegeven of er een significant verschil in participatie is tussen de groep mensen met een beperking en de totale bevolking. Er is een vergelijking gemaakt tussen de vier hoofdgroepen⁴ en de algemene bevolking. Hierbij is gecorrigeerd voor leeftijd, geslacht en opleiding (zie bijlage 1). Dit betekent dat mogelijke verschillen tussen de groepen niet veroorzaakt worden door verschillen in de samenstelling naar leeftijd, geslacht of opleiding. Het rekenmodel dat gebruikt is bij de analyses is niet in staat om voor alle antwoordcategorieën een 95%-betrouwbaarheidsinterval te berekenen, waardoor voor bepaalde antwoordcategorieën geen vergelijking kan worden gemaakt met de algemene bevolking.

Verskil in participatie tussen de vier hoofdgroepen en de algemene bevolking

Met name de groep mensen met een verstandelijke beperking participeert minder dan de algemene bevolking (zie bijlage 2). Zij maken bijvoorbeeld minder regelmatig gebruik van buurtvoorzieningen dan de algemene bevolking. Ook voor de groep mensen met een psychische aandoening zijn er significante verschillen met de algemene bevolking. Dit geldt ook voor de groep mensen met een lichamelijke beperking. Als we naar de groep mensen met een chronische ziekte kijken, dan zijn er (bijna) geen verschillen met de algemene bevolking.

Andere vergelijkingen mogelijk ook zinvol

Zoals hiervoor is aangegeven, zijn er voor de totale groep mensen met een lichamelijke beperking nauwelijks verschillen in participatie in vergelijking met de algemene bevolking. Het is echter bekend dat mensen met een matige of ernstige lichamelijke beperking op veel deelgebieden minder participeren dan de algemene bevolking (Meulenkamp e.a., 2015). Deze groepen naar ernst van de beperking, worden ook in deze studie onderscheiden (groepen D en E). In bijlage 2 is te zien dat de mate van participatie lager is, maar er is geen statistische (gecorrigeerde) vergelijking gemaakt met de algemene bevolking. Er worden voor deze groepen geen uitspraken gedaan over de mate van participatie in vergelijking tot de algemene bevolking. Voor de toekomst zou het zinvol kunnen zijn om dit wel te doen. Dit vraagt dan een aanpassing van het in dit onderzoek gebruikte statistisch model (zie bijlage 1).

Tot slot zou het zinvol kunnen zijn om ook naar andere factoren te kijken binnen groepen, die mogelijk een relatie hebben met participatie. Als voorbeeld: mogelijk is het interessant om te kijken of er een verschil is binnen de groep chronisch zieken tussen alleenstaanden en mensen die samenwonen. Dit biedt mogelijk ook aanknopingspunten voor aanpak en beleid in het kader van inclusie.

⁴ Door de wijze van analyseren, waarbij de overige groepen (naar ernst van de beperking of aantal chronische ziekten) als subgroepen zijn meegenomen in de analyses, was het niet mogelijk om ook deze groepen te corrigeren naar achtergrondkenmerken, waardoor een (gecorrigeerde) vergelijking met de algemene bevolking niet mogelijk was.

Referentielijst

- Brabers, A.E.M., Reitsma-van Rooijen, M., & Jong, J.D. de. (2012). Consumentenpanel Gezondheidszorg: basisrapport met informatie over het panel (2012). Utrecht: NIVEL.
- Cardol, M., Vervloet, M., & Rijken, P.M. (2006). Participatie van mensen met beperkingen. Utrecht: NIVEL.
- CBS. (2012). CBS Statline. Den Haag: CBS.
- Cozijnsen R, de Putter I, Spreeuwenberg P, Rijken M. (2015). Werk en Inkomen: kerngegevens & trends. Utrecht: NIVEL.
- De Klerk, M. (2006). Meedoen met beperkingen. Rapportage gehandicapten 2007. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- De Klerk, M., Fernee, H., Woittiez, I., & Ras, M. (samenstelling). (2012). Factsheet Mensen met lichamelijke of verstandelijke beperkingen. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Delespaul, P. H. (2013). [Consensus regarding the definition of persons with severe mental illness and the number of such persons in the Netherlands]. Tijdschr Psychiatr, 55(6), 427-438.
- Gijsen, R., van Oostrom, S.H., & Schellevis, F.C. (2014). Hoeveel mensen hebben één of meer chronische ziekten. Volksgezondheid Toekomst Verkenning, Nationaal Kompas Volksgezondheid. Retrieved 22-01-2015, 2015, from <http://www.nationaalkompas.nl/gezondheid-en-ziekte/ziekten-en-aandoeningen/chronische-ziekten-en-multimorbiditeit/hoeveel-mensen-hebben-een-of-meer-chronische-ziekten/>
- Hoeymans, N., Schellevis, F.C., & Wolters, I. (2008). Hoeveel mensen hebben één of meer chronische ziekten? Volksgezondheid Toekomst Verkenning, Nationaal Kompas Volksgezondheid. Bilthoven: RIVM.
- Jansen, D., Spreeuwenberg, P., & Heijmans, M. (2012). Ontwikkelingen in de zorg voor chronisch zieken. Rapportage 2012. Utrecht: NIVEL.
- Maas, J.M.A.G., Serail, S., & Janssen, A.J.M. (1988). Frequentie-onderzoek geesteselijk gehandicapten 1986. Tilburg: KUB/IVA.
- Meulenkamp, T., Hoek, L. van der, & Cardol, M. (2011). Deelname aan de samenleving van mensen met een beperking en ouderen: rapportage participatiemonitor 2011. Utrecht: NIVEL.
- Meulenkamp, T., Hoek, L. van der, & Cardol, M. (2013). Deelname aan de samenleving van mensen met een beperking, ouderen en de algemene bevolking: rapportage participatiemonitor 2013. Utrecht: NIVEL.
- Meulenkamp, T., Waverijn, G., Langelaan, M., Van der Hoek, L., Boeije, H., & Rijken, M. (2015). Deelname aan de samenleving van mensen met een beperking, ouderen en de algemene bevolking. Rapportage participatiemonitor 2015. Utrecht: NIVEL.
- Place, C., Hulsbosch, L., & Michon, H. (2014). Representativiteit panel Psychisch Gezien. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Ras, M., Woittiez, I., van Kempen, H., & Sadiraj, K. (2010). Steeds meer verstandelijk gehandicapten? Ontwikkelingen in vraag en gebruik van zorg van verstandelijk gehandicapten 1998-2008. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Van den Brink-Muinen, A., Rijken, P.M., Spreeuwenberg, P., & Heijmans, M.J.W.M. (2009). Kerngegevens Maatschappelijke situatie 2008 (Nationaal Panel Chronisch Zieken en Gehandicapten). Utrecht: NIVEL.
- Van Schrojenstein Lantman-De Valk, H.M.J. (2002). Mensen met een verstandelijke beperking in Nederland. Maastricht: Onderzoeksinstituut ExTra; Capaciteitsgroep Huisartsgeneeskunde, Universiteit Maastricht.
- Van Staalduinen, W., & ten Voorde, F. (2011). Trendanalyse verstandelijk gehandicaptenzorg. Utrecht: TNO.
- Verenigde Naties. (2006) Convention on the Rights of Persons with Disabilities. New York: UN.

Bijlage 1 Methodische verantwoording

B1.1 Panels: omschrijving panelleden, werving en representativiteit

Voor de gegevensverzameling is gebruik gemaakt van a) de NIVEL Panels: het Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten (NPCG), het Panel Samen Leven (PSL) en het Consumenten Panel (CoPa) en b) het panel Psychisch Gezien (PPG) van het Trimbos-instituut. Hieronder beschrijven we elk van deze panels met de nadruk op wie er precies deelnemen aan elk van de panels en de representativiteit.

Nationaal Panel Chronisch zieken & Gehandicapten (NPCG) (NIVEL)

Voor de gegevensverzameling van mensen met een lichamelijke beperking en mensen met een chronische ziekte wordt gebruik gemaakt van het Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten (NPCG). Het NPCG is een landelijk representatief panel van ruim 4000 zelfstandig wonende mensen uit de Nederlandse bevolking van 15 jaar en ouder met een medisch gediagnosticeerde somatische ziekte en/of langdurige matige tot ernstige lichamelijke beperkingen. Panelleden met een lichte beperking hebben allen een chronische ziekte. Elk najaar ontvangen panelleden met een lichte, matige of ernstige lichamelijke beperking in het NPCG een vragenlijst over hun deelname aan de samenleving.

De panelleden van het NPCG zijn geworven via huisartsenpraktijken (landelijke steekproef uit de Registratie Gevestigde Huisartsen in Nederland) en via bevolkingsonderzoeken, waaronder: het Aanvullend Voorzieningengebruik Onderzoek 2007 (SCP), het WoOn-onderzoek 2009 en het WoOn-onderzoek 2012 (Ministerie van BZK; SCP). De panelleden met een matige of ernstige lichamelijke beperking zijn geworven via de bevolkingsonderzoeken. De panelleden met een lichte lichamelijke beperking zijn geselecteerd onder de mensen met een chronische ziekte die zijn geworven via huisartsenpraktijken. Vanaf 2011 is ook een kleine groep mensen met een lichte beperking uit bevolkingsonderzoek meegenomen, deze mensen hebben allen ook een chronische ziekte. Zie voor een uitgebreide beschrijving van het Panel en de wervingsprocedure de publicatie van Van den Brink-Muinen e.a. (2009). Mensen met een lichamelijke beperking binnen het NPCG zijn naar verhouding iets ouder, hebben minder vaak een lichte lichamelijke beperking en zijn iets hoger opgeleid dan schattingen over de populatie van de totale groep in Nederland die door het SCP zijn gemaakt (zie tabel B3 in paragraaf B1.2). Er zijn geen schattingen over de opbouw naar leeftijd, geslacht e.d. van de totale groep mensen met een chronische ziekte in Nederland.

Het NPCG bestaat uit mensen met een chronische ziekte en/of lichamelijke beperking. Mensen met een chronische ziekte en mensen met een lichamelijke beperking zijn geen twee elkaar uitsluitende groepen. Bij een groot deel van de mensen met een lichamelijke beperking houdt de beperking verband met de aanwezigheid van een chronische ziekte.

Panelleden ontvangen elk najaar een vragenlijst met daarin onder meer vragen over hun deelname aan de samenleving. Zie tabel B1 voor de respons van het jaar 2012.

Panel Samen Leven (PSL) (NIVEL)

Gegevens over mensen met een verstandelijke beperking worden verzameld in het Panel Samen Leven (PSL). Gegevens worden zowel verzameld bij mensen met een beperking zelf als bij naasten van mensen met een verstandelijke beperking. In het Panel zijn mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking vertegenwoordigd. De deelnemers aan het PSL zijn geworven via instellingen die ondersteuning bieden aan mensen met een verstandelijke beperking in hun woonsituatie (verspreid over Nederland) en via huisartsenpraktijken (landelijke steekproeven). Werving via huisartsenpraktijken zorgt ervoor dat ook mensen met een verstandelijke beperking die geen gebruik maken van gehandicaptenzorg in het panel vertegenwoordigd zijn. De opbouw van het PSL komt naar leeftijd, geslacht en ernst van de beperking redelijk overeen met schattingen die gedaan worden over de populatie van mensen met een verstandelijke beperking in Nederland. In de analyses wordt gecorrigeerd voor leeftijd, geslacht en ernst van de beperking (zie ook paragraaf B1.2 en tabel B5).

Ruim 550 mensen met een lichte of matige beperking zijn lid van het Panel Samen Leven (PSL). Naast mensen met een beperking zelf, zijn ook bijna 400 naasten (in de meeste gevallen familie of goede bekenden) van mensen met een verstandelijke beperking lid. In ongeveer de helft van de gevallen nemen zowel de persoon met een verstandelijke beperking als zijn/haar naaste deel aan het panel. In de andere helft van de gevallen is alleen de persoon met een verstandelijke beperking of alleen een naaste lid.

Uitgesloten van deelname aan het panel zijn mensen met een verstandelijke beperking en/of naasten die niet Nederlandstalig zijn en personen die terminaal ziek zijn. Mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking die moeilijk communiceren kunnen wel aan het panel deelnemen. Als door communicatieproblemen deelname onmogelijk is, neemt de direct naaste deel aan het panel. Zie voor verdere informatie over het Panel Samen Leven de publicatie van Cardol e.a. (2006). Tot slot zijn er in het Panel Samen Leven geen mensen vertegenwoordigd met een ernstige verstandelijke beperking; in deze rapportage worden daarom alleen uitspraken gedaan over mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking.

De mensen met een verstandelijke beperking worden elke twee jaar geïnterviewd over hun deelname aan de samenleving. Getrainde interviewers nemen een gestructureerd interview af, indien nodig wordt hierbij gebruik gemaakt van pictogrammen; naasten ontvangen elk najaar een vragenlijst. Zie tabel B1 voor de respons van het jaar 2012.

Consumentenpanel Gezondheidszorg (CoPa) (NIVEL)

Gegevens over de participatie van ouderen en de algemene bevolking worden verzameld in het Consumentenpanel Gezondheidszorg (CoPa). Het panel inventariseert de ervaringen, meningen, verwachtingen en kennis van consumenten over de gezondheidszorg.

Het Consumentenpanel bestaat in 2012 uit bijna 6.000 personen van 18 jaar en ouder. Het panel wordt regelmatig ververs; panelleden zijn over het algemeen niet langer dan vijf jaar lid. Voor het participatie-onderzoek wordt elk jaar een steekproef getrokken van mensen van 18 jaar en ouder ('algemene bevolking') en van mensen van 65 jaar en ouder ('ouderen'). De steekproef is representatief naar leeftijd en geslacht. In de analyses wordt gecorrigeerd naar leeftijd, geslacht en opleidingsniveau (zie paragraaf B1.2 en tabel B7). Een uitgebreide beschrijving van het

Consumentenpanel Gezondheidszorg, de representativiteit en de werving van panelleden staat in het rapport van Brabers e.a. (2012, 2015).

Ook in CoPa zitten mensen met een lichamelijke beperking. In 2014 heeft in de steekproef 'algemene bevolking' 62% geen lichamelijke beperking, 19% een lichte lichamelijke beperking, 14% een matige lichamelijke beperking en 6% een ernstige lichamelijke beperking. Op grond van schattingen van het aantal mensen met een lichamelijke beperking (De Klerk e.a., 2012) liggen de geschatte percentages op respectievelijk 72%, 12%, 11% en 5%. Dit betekent dat er in de steekproef van CoPa een lichte oververtegenwoordiging is van het percentage mensen met lichte en matige beperkingen. Aan de leden van CoPa wordt gevraagd of ze een chronische ziekte hebben en wordt tevens gevraagd naar hun psychisch welbevinden. Binnen CoPa zijn mensen met een verstandelijke beperking en zintuiglijke beperking sterk ondervertegenwoordigd, doordat de wijze van bevragen onvoldoende aansluit bij deze groepen.

De steekproef van panelleden ontvangt elk najaar een vragenlijst over hun deelname aan de samenleving. Zie tabel B1 voor de respons van het jaar 2012.

Panel Psychisch Gezien (PPG) (Trimbos-instituut)

Gegevens over mensen met ernstige psychische aandoeningen worden verzameld met het panel Psychisch Gezien. Het gaat om mensen bij wie zowel sprake is van 1) een psychische stoornis, 2) van langere duur, 3) met beperkingen in het sociaal-maatschappelijk functioneren als gevolg. Op het moment wordt deze groep over het algemeen beschreven als de groep mensen met 'ernstige psychische aandoeningen' (EPA). Voorbeelden van aanhoudende en ernstige psychische problematiek zijn: schizofrenie en stoornissen in het psychosespectrum, bipolaire stoornissen, persoonlijkheidsstoornissen, ernstige verslavingsstoornissen en terugkerende depressies. Het panel bevatte in 2012 844 panelleden. De leeftijdsgrens van paneeldeelname is gesteld op 18 jaar of ouder. Bij de start is afgesproken om niet gericht te werven onder GGZ-cliënten van 65 jaar en ouder, in verband met psychogeriatrische problematiek die niet behoort tot de aandoeningen waarop het panel zich wil richten. Tevens is enige beheersing van de Nederlandse taal nodig, omdat er geen extra voorzieningen zijn voor mensen die de Nederlandse taal niet machtig zijn. Een uitzondering zijn panelleden die zelf toegang hebben tot bijvoorbeeld een tolk.

In augustus tot en met november 2010 hebben tien instellingen meegewerkt aan het systematisch werven van leden. Allereerst werd met de instellingen afgesproken welke afdelingen in aanmerking kwamen voor deelname aan het panel. Van deze afdelingen is vervolgens elke vijfde cliënt geselecteerd.

In totaal hebben 3190 cliënten een uitnodiging gekregen om lid te worden van het panel. Hiervan heeft 16% zich daadwerkelijk aangemeld. Na de werving in instellingen bij de start van het panel heeft tot en met 2013 geen systematische werving meer plaatsgevonden.

Een deel van de mensen met langdurige psychische problemen maakt geen gebruik van zorg. Dit is in Nederland naar schatting een kwart van deze populatie per jaar (Delespaul, 2013). Dat komt overeen met de proportie panelleden die tijdens peilingen aangeven geen cliënt te zijn bij een ggz instelling. Om deze mensen te bereiken is het panel ook via persberichten, posters en websites onder de publieke aandacht gebracht, de zogenoemde vrije werving. Deze oproepen richtten zich expliciet op volwassenen met aanhoudende psychische problemen.

In 2014 is een nieuwe wervingsronde gestart waarbij potentiële panelleden via de media dan wel deelnemende instellingen benaderd zijn. De wervingsactiviteiten hebben geleid tot een uitbreiding van het panel tot ongeveer 2000 leden.

Er is onderzoek uitgevoerd naar de representativiteit van het panel waarbij de achtergrondkenmerken zijn vergeleken met studiepogulaties in publicaties waarin onderzoek is gedaan in Nederland naar/over mensen met ernstige psychische aandoeningen (EPA) (Place e.a., 2014). In vergelijking met die studiepogulaties blijkt dat de panelleden:

- a) een vergelijkbare verdeling naar geslacht hebben;
- b) gemiddeld een vergelijkbare leeftijd hebben, zij het dat zij relatief vaak in de leeftijdsklasse tussen 40 en 60 jaar vertegenwoordigd zijn;
- c) relatief vaker hoger opgeleid zijn;
- d) relatief minder vaak een diagnose hebben in het schizofrenie/ psychose spectrum.

Geen van de studies gaf overigens een volledig beeld van de situatie van de EPA doelgroep vanwege het lokale of regionale karakter en/of omdat de studie niet de hele groep van mensen met ernstige psychische aandoeningen betrof. Alles overziend lijken de gegevens van het panel Psychisch Gezien zelf nog het meest representatief voor een inzicht in de groep mensen met ernstige psychische aandoeningen (Place e.a., 2014).

In Tabel B1 is te zien hoe de respons is geweest in 2012 voor alle panels. Voor de meeste panels is de respons hoog, wat bijdraagt aan de betrouwbaarheid van de resultaten.

Tabel B1 Respons in 2012

Panel	Verstuurde vragenlijsten	Ingevulde vragenlijsten	Respons
Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten (NPCG)	2297	1951	85%
Panel Samen Leven (PSL), mensen met een verstandelijke beperking	597 (uitgenodigd)	497 (interview)	83%
Panel Samen Leven (PSL), naasten	397	319	80%
Consumentenpanel (CoPa)	1500	875	58%
panel Psychisch Gezien (PPG)	844	598	71%

B1.2 Achtergrondkenmerken relevante groepen uit de Panels en standaardpopulaties

Tabel B2 Geselecteerde groepen per panel

Mensen met een beperking		Panel
A	Personen met een lichamelijke beperking	NPCG
B	Personen met alleen een motorische beperking (dus geen zintuiglijke)	
C	Personen met een lichte lichamelijke (in ieder geval motorisch, en mogelijk zintuiglijke) beperking	
D	Personen met een matige lichamelijke (in ieder geval motorisch, en mogelijk zintuiglijke) beperking	
E	Personen met een ernstige lichamelijke (in ieder geval motorisch, en mogelijk zintuiglijke) beperking	
F	Personen met een chronische ziekte	NPCG
G	met 1 chronische ziekte	
H	met 2 of meer chronische ziekten	
J	Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking	PSL
K	Personen met een ernstige psychische aandoening	PPG
L	Personen uit de algemene bevolking (referentiepopulatie)	CoPa

Standaardisatie gegevens

In tabel B2 is te zien welke subgroepen zijn geselecteerd uit de panels. Om uitspraken te kunnen doen op populatieniveau zijn de schattingen (percentages) van de afzonderlijke indicatoren voor de groep mensen met een lichamelijke beperking (groep A), de groep mensen met een motorische beperking (groep B), de groep mensen met een lichte, matige of ernstige beperking (groep D-F), de groep mensen met een chronische ziekte (groep G), één of meer chronische ziekten (groep H en J), voor de groep mensen met een verstandelijke beperking (groep K), en de algemene bevolking (groep L) geschat voor een gedefinieerde standaardpopulatie (zie tabel B3-B6). Dit maakt het tevens mogelijk om ontwikkelingen in de participatie van groepen mensen over de jaren heen te kunnen volgen en eventuele veranderingen te kunnen aantonen die niet het gevolg zijn van verschillen in de samenstelling van de onderzoeksgroepen over de jaren heen. Voor de groep mensen met een psychische aandoening is geen standaardpopulatie beschikbaar. De achtergrondkenmerken van het panel voor de jaren 2010 en 2012 staan in tabel B7. Voor de toekomst zou mogelijk een standaardpopulatie gemaakt kunnen worden op grond van alle instromers in het panel Psychisch Gezien.

De samenstelling van de standaardpopulaties is gebaseerd op gegevens over de daadwerkelijke samenstelling van de betreffende populaties in Nederland. Hierbij is zoveel mogelijk aangesloten bij de bestaande rapporten van het NIVEL, om verschil in cijfers te voorkomen (Jansen, Spreeuwenberg, & Heijmans, 2012; Meulen Kamp e.a., 2013). Meer informatie over de bepaling van de standaardpopulaties kan worden gevonden in de methodische verantwoording van de Participatiemonitor (Meulen Kamp e.a., 2013) en de rapportage ontwikkelingen in de zorg voor chronisch zieken (Jansen e.a., 2012).

Tevens zijn de percentages van de afzonderlijke indicatoren voor alle groepen geschat voor de standaardpopulatie van de algemene bevolking op basis van CBS-data uit 2012, naar leeftijd, geslacht en opleiding (Brabers e.a., 2012; CBS, 2012). Dit maakt het mogelijk om de participatie van de verschillende groepen te vergelijken met de participatie van de algemene bevolking. De

standaardisering op de algemene bevolking van de schattingen op de afzonderlijke indicatoren van het Panel Samen Leven zijn gedaan op basis van alleen geslacht en leeftijd. Opleiding is niet meegenomen.

Tabel B3 Verantwoording voor de gekozen standaardpopulatie en kenmerken van de respondenten in 2012 van mensen met een lichamelijke beperking (Groep A t/m E)

	SCP, 2006 (De Klerk, 2006)	Respondenten 2012 (%)*	Standaardpopulatie (%)
	Mensen met een motorische beperking vanaf 20 jaar		
Geslacht			
Man	36	35	35
Vrouw	64	65	65
Leeftijd			
15-39	(20-39) 16	4	15
40-64	44	39	45
65 en ouder	40	57	40
Ernst beperking			
Licht	55	23	55
Matig	31	53	30
Ernstig	14	25	15
Aard van de beperking	Mensen met matig of ernstige lichamelijke beperking vanaf 16 jaar		
Alleen motorisch	77	56	80
Motorisch en zintuiglijk	23	44	20
Opleidingsniveau	Mensen met een matige of ernstige lichamelijke beperking vanaf 18 jaar		
Laag	50	39	50
Midden	36	43	35
Hoog	14	18	15
Huishouden			
Eenpersoonshuishouden	26	37	25
meerpersoonshuishouden	74	63	75
Regio	Nederlandse bevolking vanaf 0 jaar		
Noord	10	7	10
Oost	21	23	21
West	47	52	47
Zuid	22	18	22
Mate van stedelijkheid			
Zeer sterk stedelijk	18	23	18
Sterk stedelijk	27	23	27
Matig stedelijk	21	25	21
Weinig stedelijk	22	19	22
Niet stedelijk	12	10	12

* Deze kenmerken van respondenten betreffen groep A. In de groep mensen met een motorische beperking (groep B) is het aandeel vrouwen in 2012 iets hoger (69%). In de groep mensen met een lichte lichamelijke beperking (groep C) is het aandeel vrouwen in 2012 lager (58%). NB Voor bovengenoemde verschillen in achtergrondkenmerken in 2012 voor de groepen B t/m E met groep A is een verschil van 4 procent of meer aangehouden.

Tabel B4 De gekozen standaardpopulatie en kenmerken van de respondenten in 2012 van mensen met een chronische ziekte (groep F, G, H)*

	Respondenten 2012 (%)**	Standaardpopulatie (%)
Sekse		
Man	44	44
Vrouw	56	56
Leeftijd		
15 t/m 39	12	10
40 t/m 64	39	48
65 en ouder	49	42
Opleiding		
Laag (t/m LBO)	33	42
Midden (voortgezet onderwijs, MBO)	42	40
Hoog (HBO, WO)	25	18
Chronische ziekte		
Hart- en vaatziekten	14	17
Astma of COPD	21	19
Chronische ziekte bewegingsapparaat	15	16
Diabetes mellitus	14	15
Neurologische ziekte/ Chronische spijsverteringsziekte/ Kanker	19	16
Andere chronische ziekte	17	17
Aantal chronische ziekten		
Een	51	59
Twee of meer	49	41

* Idealiter zou de standaardpopulatie gebaseerd moeten zijn op informatie over de samenstelling van de werkelijke populatie van mensen met een (somatische) chronische ziekte in Nederland. Gegevens hierover zijn echter niet zondermeer voorhanden. Daarom is besloten om de standaardpopulatie van chronisch zieken te bepalen op basis van alle nieuwe instromers met een chronische ziekte in het NPCG tussen 2005 en 2009, waarbij de gegevens van de panelleden op het moment van instroom zijn meegenomen (zie voor een verantwoording Jansen e.a., 2012).

** De kenmerken van respondenten betreffen groep F. In de groep mensen met één chronische ziekte (groep G) is het aandeel vrouwen hoger (60%), het aandeel laagopgeleiden lager (29%), het aandeel jongeren hoger (17%) en het aandeel ouderen lager (39%). Het aandeel mensen met hart en vaatziekten is in deze groep lager (10%). In de groep mensen met meerdere chronische ziekten (groep H) is het aandeel vrouwen lager (51%), het aandeel ouderen hoger (60%), en het aandeel jongeren lager (7%), het aandeel mensen met hart en vaatziekten is iets hoger (19%). NB Voor bovengenoemde verschillen in achtergrondkenmerken voor de groepen G en H met groep F is een verschil van 4 procent of meer aangehouden.

Tabel B5 Verantwoording gekozen standaardpopulatie van mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking en kenmerken van de respondenten in 2012 (≥ 15 jaar) (groep J)

	(Maas, Serail, & Janssen, 1988), bewerking SCP (%)	(Van Schrojenstein Lantman-De Valk, 2002) (%)	Respondenten in 2012, mensen zelf (%)	Respondenten in 2012, naasten (%)	Standaardpopulatie (%)
Geslacht					
Mannen	57	54	57	55	55
vrouwen	43	46	43	45	45
Leeftijd					
15-39	20-39: 56	20-34: 25	30	42	40
40-64	39	35-69: 70	57	47	50
65 en ouder	5	70 en ouder: 5	13	11	10
Ernst beperking					
Licht	45	-	61	44	55
Matig	-	-	39	56	45
ernstig	55	-	--	--	-

Tabel B6 Achtergrondkenmerken van de respondenten van het panel Psychisch Gezien in 2010 en 2012 (groep K)*

	Respondenten 2010 (%)	Respondenten 2012 (%)
Geslacht		
Man	40	37
Vrouw	60	63
Leeftijd		
18-39	27	24
40-64	67	69
65 en ouder	6	7
Opleiding		
Laag	27	22
Midden	45	46
Hoog	28	33

* Voor deze groep is geen standaardpopulatie beschikbaar.

Tabel B7 Verantwoording van de gekozen standaardpopulatie van de algemene bevolking en kenmerken van de respondenten in 2012 (groep L)

	Respondenten in 2012 (%)	Standaardpopulatie CBS 2012 (peildatum 11 juli 2012) (Brabers e.a., 2012) (%)
Geslacht		
Man	50	49
Vrouw	50	51
Leeftijd		
18-39	20	34
40-64	48	45
65 en ouder	33	21
Opleiding		
Laag	15	33
Midden	54	40
Hoog	30	27

B1.3 Statistische analyse

Alle gegevens zijn geanalyseerd op basis van een logistisch regressiemodel. Dit model is ontwikkeld voor de participatiemonitor (Meulenkamp e.a., 2015) en is vanwege vergelijkbaarheid van cijfers tevens voor dit onderzoek gebruikt. In het model wordt rekening gehouden met afhankelijkheid in data die ontstaat doordat mensen meerdere jaren meedoen.

Panelleden die op één of meerdere van de correctievariabelen (leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, ernst en aard van de beperking, huishoudsamenstelling, regio en/of stedelijkheid) een missende waarde hebben zijn niet meegenomen in de analyses.

Er zijn analyses uitgevoerd om schattingen (percentages) te geven voor de algemene bevolking, en voor de verschillende groepen van mensen met een beperking (lichamelijke, motorische, lichte, matige of ernstige lichamelijke beperking, chronische ziekte, één of meer chronische ziekten, lichte of matige verstandelijke beperking, ernstige psychische aandoening). Schattingen voor groepen zijn niet gegeven indien niet of nauwelijks sprake is van spreiding in de antwoorden binnen één of meer groepen en/of indien de groepen te klein zijn ($N=25$) om een betrouwbaar beeld te geven van de betreffende groep. We merken op dat de groepen bij de indicatoren over werk weliswaar voldoende groot zijn ($N>25$), maar dat de cijfers met de nodige voorzichtigheid moeten worden geïnterpreteerd, omdat de aantallen waarop de cijfers zijn gebaseerd relatief laag zijn.

Bij het berekenen van de indicatoren die gaan over (on)betaald werk is de groep mensen van 65 jaar en ouder standaard niet meegenomen in de analyses vanwege de kleine aantallen.

De schattingen berekend voor de groep mensen met een psychische aandoening zijn niet gecorrigeerd omdat er geen informatie over de standaardpopulatie bekend is. Deze betreffen dus de steekproefpercentages.

Alle schattingen voor de andere groepen zijn gecorrigeerd voor leeftijd, en geslacht. De schattingen zijn verder, afhankelijk van de subgroep gecorrigeerd voor opleidingsniveau, ernst en aard van de beperking, huishoudsamenstelling, regio en/of stedelijkheid, aard van de chronische ziekte, en het hebben van één of meer ziektes (voor de gebruikte kenmerken per specifieke groep zie paragraaf B1.2). Voor de meeste schattingen is de boven- en ondergrens van het 95%-betrouwbaarheidsinterval (BI) berekend. Een betrouwbaarheidsinterval geeft aan tussen welke waarden het werkelijke percentage ligt. Een waarde van 10% (BI 5-15) geeft aan dat de schatting is dat 10% van de mensen in een populatie participeert. Het gaat echter altijd om een schatting. Daarom wordt er ook een betrouwbaarheidsinterval vermeld, om aan te geven hoe nauwkeurig de schatting is. In het voorbeeld is er met 95% zekerheid te zeggen dat de werkelijke waarde in de populatie tussen de 5% en 15% ligt.

Vanwege het grote aantal toetsingen dat is gedaan, is steeds een alpha van .05 gehanteerd. Daarbij moet worden opgemerkt dat vanwege de wijze van analyseren met een logistisch regressiemodel, niet voor alle antwoordcategorieën een betrouwbaarheidsinterval kon worden berekend (alleen voor de uiterste antwoordcategorieën). Dit was wel mogelijk wanneer er steekproefpercentages zijn berekend (met een $N>25$).

In dit rapport wordt alleen gesproken van een verschil wanneer deze statistisch significant is. Daar waar mogelijk wordt de feitelijke participatie van mensen met een beperking in perspectief geplaatst door een vergelijking te maken met gegevens over de algemene Nederlandse bevolking. Om cijfers te kunnen vergelijken is gecorrigeerd voor leeftijd, geslacht en opleiding. Deze gecorrigeerde cijfers zijn niet opgenomen in dit rapport, maar een significant verschil wordt wel duidelijk gemaakt in bijlage 2. Een vergelijking met de algemene bevolking was alleen mogelijk op hoofdgroepniveau (groep A, F, J, en K ten opzichte van groep L). Dit heeft te maken met het gehanteerde rekenmodel, waarbij de cijfers voor de groepen B t/m E als subgroep van groep A zijn berekend. Dit geldt ook voor de groepen G en H, als subgroepen van groep F.

Bijlage 2: Indicatoren voor de rechten van mensen met een beperking, 2012

Leeswijzer

De tabellen in deze bijlage zijn gevuld met data van de Panels van het jaar 2012. Bij de cijfers voor mensen met een verstandelijke beperking betreft het zowel cijfers van naasten van mensen met een verstandelijke beperking als van mensen met een verstandelijke beperking zelf. Als er voor 2012 geen gegevens aanwezig zijn die wel beschikbaar zijn voor 2010 of 2013, dan zijn deze gebruikt. Dit staat dan bij de tabel aangegeven.

In de tabellen worden zo mogelijk schattingen gegeven voor de totale groep van mensen met een beperking in Nederland. Als dat niet mogelijk was, wordt het steekproefpercentage gebruikt. Dit staat dan vermeld onder de tabel. Zie ook bijlage 1 voor verdere uitleg en voor uitleg over de opbouw van de groepen. Cijfers van de vier hoofdgroepen (groepen A, F, J, K) zijn, indien deze beschikbaar waren, vergeleken met de cijfers van de algemene bevolking. Als er sprake is van een significant verschil, dan staat dit in de tabel aangegeven. Bij de vergelijking van de vier groepen met de algemene bevolking, is er gecorrigeerd voor achtergrondkenmerken (zie bijlage 1).

Vanwege afronding tellen percentages niet altijd op tot 100%, dit is eveneens het geval als er meerdere antwoordcategorieën ingevuld konden worden.

Hieronder staan de gebruikte afkortingen in de tabellen verklaard:

NB: Data niet beschikbaar; de vragen zijn niet meegenomen in de bestaande monitoring bij de betreffende groep.

GBM: Geen berekening mogelijk vanwege te lage aantallen ($N < 25$).

B.I.: 95% betrouwbaarheidsinterval.

N: Aantal respondenten dat de vraag heeft beantwoord. Dit wordt vermeld als het gaat om het steekproefpercentage, er is dan niet gecorrigeerd voor een standaardpopulatie.

Indicator 1a Plek woning

Waar woont uw naaste met een verstandelijke beperking? (% (95% B.I.))

	In een gewone woonwijk, niet aan de rand	Dichtbij of aan de rand	Op instellingsterrein	Anders
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)	79 (73-83)	5 (3-8)	13 (10-18)	2 (1-5)

Indicator 1b Plek woning
Hoe woont u? (% (95% B.I.))

	Zelfstandig	In een GGz-instelling (langdurige verblijfsafdeling)	In een beschermde woonvorm (RIBW)	Begeleid Zelfstandig Wonen (RIBW)	Maatschappelijke opvang, zoals vrouwenopvang, 24 uren voorziening, daklozenopvang, Leger des Heils, hostels	Anders
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)*	83 (80-86)	2 (1-3)	7 (6-10)	4 (3-6)	0 (0-1)	4 (2-6)

* steekproefpercentage, N=594

Indicator 2 Huisgenoten
Met wie woont uw naaste met een verstandelijke beperking? (% (95% B.I.))

	Alleen	Met kind(eren) (niet met partner)	Met partner	Met partner en kind(eren)	Bij familie (ouders, broers/zussen, ooms/tantes, etc. niet de partner)	Met mensen met een verstandelijke beperking	Anders
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)*	21 (17-26)	1 (0-3)	3 (1-5)	0	9 (6-13)	64 (59-69)	3 (1-5)
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)**	48 (44-52)	NB	21 (17-24)	12 (10-15)	3 (2-5)	NB	16 (13-19)

* steekproefpercentage, N=317

** steekproefpercentage, N=594, Andere formulering vraag: Hoe is uw huishouden samengesteld? (meer antwoorden mogelijk)

Ik woon alleen (valt in antwoordcategorie "alleen") | Ik woon met partner (valt in antwoordcategorie "met partner") | Ik woon met partner en kind(eren) (valt in antwoordcategorie "met partner en kind(eren)") | Ik woon met ouder(s) (valt in antwoordcategorie "bij familie") | Ik woon met andere familie (valt in antwoordcategorie "bij familie") | Ik woon met anderen, geen familie (valt in antwoordcategorie "Anders, namelijk") | Anders, namelijk.

Indicator 3 Mening woning

Wat vindt u van uw woning? Bijvoorbeeld, van uw kamer(s) of van de meubels (% (95% B.I.))

	Ik vind mijn woning heel erg fijn	Sommige dingen vind ik wel fijn, andere dingen niet	Ik vind mijn woning helemaal niet fijn
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)	82 (79-86)	15	2 (1-4)

Indicator 4 Mening huisgenoten

Hoe voelt u zich bij de mensen met wie u woont? Voelt u zich fijn of niet zo fijn bij hen? (% (95% B.I.))

	Ik voel me bij alle mensen waar ik mee samenwoon fijn	Bij sommige mensen voel ik me fijn, bij andere mensen niet	Ik voel me bij niemand fijn
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)	70 (65-75)	30 (25-35)	GBM*

* lage N=5, gehercodeerd naar missing

Indicator 5 Veiligheid

Voelt u zich veilig in de buurt waar u woont? (% (95% B.I.))

	Veilig	Soms wel, soms niet veilig	Niet veilig
Personen met een lichamelijke beperking* (Groep A)	91 (89-93)	8	1 (1-3)
Personen met een motorische beperking* (Groep B)	92 (89-94)	7	1 (1-3)
Personen met een lichte lichamelijke beperking* (Groep C)	93 (89-95)	7	1 (0-3)
Personen met een matige lichamelijke beperking* (Groep D)	89 (87-91)	9	2 (1-3)
Personen met een ernstige lichamelijke beperking* (Groep E)	89 (86-92)	8	3 (2-6)
Personen met een chronische ziekte* (Groep F)	94 (93-96)	3	3 (1-6)
Personen met 1 chronische ziekte* (Groep G)	95 (92-96)	2	3 (1-6)
Personen met meerdere chronische ziekten* (Groep H)	94 (91-95)	3	3 (1-6)
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)**	93 (89-95)	NB	7 (5-11)
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)	NB	NB	NB
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	NB	NB	NB

* antwoordcategorieën "ja, vrijwel altijd veilig" en "ja, meestal wel veilig" samengevoegd tot "veilig" en "nee, meestal niet veilig" en "nee, vrijwel nooit veilig" samengevoegd tot "niet veilig"

** afwijkende antwoordcategorieën: veilig of niet veilig

Indicator 6 Gebruik buurtvoorzieningen

*Hoe vaak maakt u gebruik van de onderstaande voorzieningen in uw buurt?
Supermarkt (% (95% B.I.))*

	Regelmatig	Soms	Vrijwel nooit/ Is niet in mijn buurt aanwezig*
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)	86 (83-88) #	10	5 (3-6)
Personen met een motorische beperking (Groep B)	86 (83-88)	9	4 (3-6)
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)	90 (86-92)	7	3 (2-5)
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)	83 (80-86)	10	6 (5-9)
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)	71 (66-76)	18	11 (8-15)
Personen met een chronische ziekte (Groep F)	88 (86-90)	7	5 (3-6)
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G)	88 (85-90)	7	5 (3-7)
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)	88 (85-91)	7	5 (3-7)
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)	67 (60-72) #	19	14 (10-20) #
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)**	82 (79-85) #	13 (10-16)	5 (4-7)
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	94 (91-96)	4	3 (2-4)

* de antwoordcategorieën “vrijwel nooit” en “is niet in mijn buurt aanwezig” zijn samengevoegd

** steekproefpercentage, N=596, data uit 2010

significant verschil met de algemene bevolking ($p < 0.05$) (na correctie, zie bijlage 1)

Indicator 7 Gebruik buurtvoorzieningen

*Hoe vaak maakt u gebruik van de onderstaande voorzieningen in uw buurt?
Andere winkels dan supermarkt (% (95% B.I.))*

	Regelmatig	Soms	Vrijwel nooit/ Is niet in mijn buurt aanwezig*
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)	54 (51-58) #	34	11 (9-14)#
Personen met een motorische beperking (Groep B)	55 (51-59)	34	11 (9-14)
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)	61 (55-66)	31	9 (6-12)
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)	49 (45-53)	38	13 (10-16)
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)	42 (37-48)	36	21 (17-26)
Personen met een chronische ziekte (Groep F)	61 (58-64)	29	10 (8-12)
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G)	61 (56-65)	30	9 (7-12)
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)	61 (56-66)	28	11 (8-13)
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)	43 (38-50) #	39	18 (13-23) #
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)**	45 (41-49) #	43 (39-47)	12 (9-15) #
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	66 (62-70)	29	6 (4-8)

* de antwoordcategorieën “vrijwel nooit” en “is niet in mijn buurt aanwezig” zijn samengevoegd

** steekproefpercentage, N=588, data uit 2010

significant verschil met de algemene bevolking ($p < 0.05$) (na correctie, zie bijlage 1)

Indicator 8 Gebruik buurtvoorzieningen

*Hoe vaak maakt u gebruik van de onderstaande voorzieningen in uw buurt?
Bibliotheek (% (95% B.I.))*

	Regelmatig	Soms	Vrijwel nooit/ Is niet in mijn buurt aanwezig*
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)	14 (12-17)	14	72 (68-75)
Personen met een motorische beperking (Groep B)	14 (12-17)	14	72 (68-75)
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)	16 (13-20)	16	68 (63-73)
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)	12 (10-15)	12	76 (73-79)
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)	12 (9-16)	15	73 (68-77)
Personen met een chronische ziekte (Groep F)	17 (15-20)	17	66 (63-69)
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G)	16 (13-20)	19	65 (61-69)
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)	19 (15-22)	13	68 (63-72)
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)	7 (4-12) #	5	88 (83-92) #
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)**	18 (15-22)	20 (17-23)	62 (58-66)
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	17 (14-21)	18	65 (60-69)

* de antwoordcategorieën "vrijwel nooit" en "is niet in mijn buurt aanwezig" zijn samengevoegd

** steekproefpercentage, N=564, data uit 2010

significant verschil met de algemene bevolking ($p < 0.05$) (na correctie, zie bijlage 1)

Indicator 9 Gebruik buurtvoorzieningen

*Hoe vaak maakt u gebruik van de onderstaande voorzieningen in uw buurt? Bank
of postkantoor (% (95% B.I.))*

	Regelmatig	Soms	Vrijwel nooit/ Is niet in mijn buurt aanwezig*
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)	37 (34-40)	37	26 (23-29)
Personen met een motorische beperking (Groep B)	37 (34-41)	38	25 (22-29)
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)	39 (35-45)	39	22 (18-26)
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)	36 (32-39)	35	29 (25-32)
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)	30 (25-35)	34	36 (31-41)
Personen met een chronische ziekte (Groep F)	38 (35-41)	39	23 (21-26)
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G)	38 (34-43)	38	24 (20-28)
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)	38 (34-42)	40	22 (19-26)
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)	23 (18-29) #	27	50 (43-57) #
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)**	59 (55-62)	31 (28-35)	10 (8-13)
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	29 (25-33)	48	23 (20-27)

* de antwoordcategorieën "vrijwel nooit" en "is niet in mijn buurt aanwezig" zijn samengevoegd

** steekproefpercentage, N=591, data uit 2010. Er wordt in het PPG gevraagd naar bank, postkantoor of pinautomaat. Daarom kan het percentage voor de antwoordcategorie 'regelmatig' hoger zijn uitgevallen ten opzichte van de andere groepen. Het percentage kan dan ook niet vergeleken worden met die in de algemene bevolking.

significant verschil met de algemene bevolking ($p < 0.05$) (na correctie, zie bijlage 1)

Indicator 10 Gebruik buurtvoorzieningen

Hoe vaak maakt u gebruik van de onderstaande voorzieningen in uw buurt?

Buurthuis (% (95% B.I.))

	Regelmatig	Soms	Vrijwel nooit / niet in mijn buurt aanwezig*
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)	5 (3-7)	8	87 (84-89) #
Personen met een motorische beperking (Groep B)	5 (3-7)	8	87 (84-90)
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)	4 (3-7)	8	88 (84-91)
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)	7 (5-9)	8	85 (82-88)
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)	5 (3-8)	10	85 (80-88)
Personen met een chronische ziekte (Groep F)	5 (4-7)	11	84 (82-86) #
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G)	6 (4-8)	12	82 (79-86)
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)	5 (4-8)	9	86 (83-89)
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)	13 (9-18) #	20	67 (61-73) #
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)**	6 (5-9)	8 (6-11)	86 (82-88)
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	8 (6-10)	12	81 (77-84)

* de antwoordcategorieën "vrijwel nooit" en "is niet in mijn buurt aanwezig" zijn samengevoegd

** steekproefpercentage, N=561, data uit 2010

significant verschil met de algemene bevolking ($p < 0.05$) (na correctie, zie bijlage 1)

Indicator 11 Gebruik buurtvoorzieningen

Hoe vaak maakt u gebruik van de onderstaande voorzieningen in uw buurt? Parken en groenvoorzieningen (% (95% B.I.))

	Regelmatig	Soms	Vrijwel nooit / niet in mijn buurt aanwezig*
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)	37 (34-40) #	37	26 (23-30) #
Personen met een motorische beperking (Groep B)	37 (33-41)	36	27 (23-30)
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)	40 (35-46)	37	23 (19-27)
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)	34 (30-37)	35	31 (27-35)
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)	31 (27-37)	36	33 (28-38)
Personen met een chronische ziekte (Groep F)	40 (37-44)	35	25 (23-28)
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G)	42 (38-46)	33	25 (21-29)
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)	38 (34-43)	36	26 (22-30)
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)	21 (16-26) #	37	42 (36-48) #
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)**	36 (32-40) #	36 (33-40)	28 (25-32) #
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	46 (42-50)	35	19 (16-22)

* de antwoordcategorieën "vrijwel nooit" en "is niet in mijn buurt aanwezig" zijn samengevoegd

** steekproefpercentage, N=577, data uit 2010

significant verschil met de algemene bevolking ($p < 0.05$) (na correctie, zie bijlage 1)

Indicator 12 Gebruik buurtvoorzieningen

Hoe vaak maakt u gebruik van de onderstaande voorzieningen in uw buurt?

Pinautomaat (% (95% B.I.))

	Regelmatig	Soms	Vrijwel nooit/ Is niet in mijn buurt aanwezig*
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)	65 (61-68) #	26	9 (7-12)
Personen met een motorische beperking (Groep B)	65 (61-69)	26	9 (7-11)
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)	69 (64-74)	25	6 (4-9)
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)	64 (60-67)	25	11 (9-14)
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)	48 (43-54)	29	23 (18-28)
Personen met een chronische ziekte (Groep F)	71 (68-74)	21	8 (6-9)
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G)	72 (68-76)	21	7 (5-9)
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)	70 (66-74)	22	8 (6-11)
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)	34 (28-41) #	14	52 (45-58) #
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)**	NB	NB	NB
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	70 (66-73)	24	6 (4-8)

* de antwoordcategorieën "vrijwel nooit" en "is niet in mijn buurt aanwezig" zijn samengevoegd

** pinautomaat is samengevoegd met bank/postkantoor, indicator 9

significant verschil met de algemene bevolking ($p < 0.05$) (na correctie, zie bijlage 1)

Indicator 13 Gebruik buurtvoorzieningen

Hoe vaak maakt u gebruik van de onderstaande voorzieningen in uw buurt?

Brievenbus (% (95% B.I.))

	Regelmatig	Soms	Vrijwel nooit/ Is niet in mijn buurt aanwezig*
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)	60 (56-63)	35	5 (4-7)#
Personen met een motorische beperking (Groep B)	60 (56-64)	35	5 (4-7)
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)	63 (58-68)	34	3 (2-6)
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)	60 (56-64)	34	6 (5-9)
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)	47 (42-53)	39	14 (10-18)
Personen met een chronische ziekte (Groep F)	61 (58-64)	33	6 (4-7)
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G)	60 (56-64)	34	6 (4-8)
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)	63 (56-67)	32	5 (4-8)
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)	NB	NB	NB
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)**	39 (35-43) #	48 (44-52)	13 (10-16) #
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	60 (56-64)	37	3 (2-5)

* de antwoordcategorieën "vrijwel nooit" en "is niet in mijn buurt aanwezig" zijn samengevoegd

** steekproefpercentage, N=584, data uit 2010

significant verschil met de algemene bevolking ($p < 0.05$) (na correctie, zie bijlage 1)

Indicator 14 Gebruik buurtvoorzieningen

*Hoe vaak maakt u gebruik van de onderstaande voorzieningen in uw buurt?
Zorgvoorzieningen, zoals huisarts en apotheek (% (95% B.I.))*

	Regelmatig	Soms	Vrijwel nooit/ is niet in mijn buurt aanwezig*
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)	65 (62-68) #	29	6 (5-8) #
Personen met een motorische beperking (Groep B)	64 (61-68)	30	6 (5-8)
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)	65 (60-69)	29	6 (4-9)
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)	67 (63-70)	27	6 (5-8)
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)	62 (57-67)	28	10 (7-14)
Personen met een chronische ziekte (Groep F)	62 (59-65) #	32	6 (4-8) #
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G)	57 (53-62)	36	7 (5-9)
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)	69 (65-73)	26	5 (3-7)
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)	33 (27-39)	42	26 (20-32) #
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)**	53 (49-57) #	38 (34-42)	9 (7-12) #
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	38 (34-42)	46	16 (13-19)

* de antwoordcategorieën "vrijwel nooit" en "is niet in mijn buurt aanwezig" zijn samengevoegd

** steekproefpercentage, N=590, data uit 2010

significant verschil met de algemene bevolking ($p < 0.05$) (na correctie, zie bijlage 1)

Indicator 15 Gebruik buurtvoorzieningen

*Hoe vaak maakt u gebruik van de onderstaande voorzieningen in uw buurt?
Sporthal (% (95% B.I.))*

	Regelmatig	Soms	Vrijwel nooit/ is niet in mijn buurt aanwezig*
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)	10 (8-12) #	11	79 (76-82) #
Personen met een motorische beperking (Groep B)	9 (7-12)	11	80 (77-83)
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)	15 (11-19)	15	70 (65-75)
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)	7 (5-9)	7	86 (83-88)
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)	5 (3-8)	6	89 (85-92)
Personen met een chronische ziekte (Groep F)	14 (12-17) #	14	72 (69-75)
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G)	14 (11-17)	12	74 (70-78)
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)	15 (11-18)	15	70 (65-74)
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)	25 (20-31)	9	66 (59-71)
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)**	11 (8-14) #	9 (7-12)	80 (77-83) #
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	21 (18-25)	15	64 (60-68)

* de antwoordcategorieën "vrijwel nooit" en "is niet in mijn buurt aanwezig" zijn samengevoegd

** steekproefpercentage, N=576, data uit 2010

significant verschil met de algemene bevolking ($p < 0.05$) (na correctie, zie bijlage 1)

Indicator 16 Gebruik buurtvoorzieningen

*Hoe vaak maakt u gebruik van de onderstaande voorzieningen in uw buurt?
Zwembad (% (95% B.I.))*

	Regelmatig	Soms	Vrijwel nooit/ Is niet in mijn buurt aanwezig*
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)	11 (9-13)	12	77 (74-80) #
Personen met een motorische beperking (Groep B)	11 (9-13)	12	77 (74-80)
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)	11 (8-14)	16	73 (68-77)
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)	10 (8-13)	10	80 (76-83)
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)	11 (8-15)	6	83 (79-87)
Personen met een chronische ziekte (Groep F)	10 (8-12)	15	75 (72-78) #
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G)	10 (8-13)	14	76 (72-80)
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)	9 (8-15)	13	78 (70-84)
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)	26 (21-33) #	21	53 (46-59)
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)**	8 (6-11) #	17 (14-21)	74 (71-78) #
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	14 (11-17)	24	62 (57-66)

* de antwoordcategorieën “vrijwel nooit” en “is niet in mijn buurt aanwezig” zijn samengevoegd

** steekproefpercentage, N=577, data uit 2010

significant verschil met de algemene bevolking ($p < 0.05$) (na correctie, zie bijlage 1)

Indicator 17a Toegankelijkheid buurtvoorzieningen

*Over het algemeen, hoe toegankelijk zijn de volgende voorzieningen voor u? Met
toegankelijk bedoelen we dat u er gemakkelijk gebruik van kunt maken zonder
bijvoorbeeld gehinderd te worden door drempels, losse stoeptegels, trappen of te
smalle deuren. – Openbaar vervoer (% (95% B.I.))*

	Vrijwel altijd toegankelijk	Soms wel, soms niet toegankelijk	Vrijwel nooit toegankelijk
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)	79 (75-82)	15	6 (4-8)
Personen met een motorische beperking (Groep B)	80 (76-83)	14	6 (4-8)
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)	88 (84-91)	9	3 (2-5)
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)	72 (68-75)	19	9 (7-12)
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)	34 (29-40)	32	34 (28-40)
Personen met een chronische ziekte (Groep F)	84 (82-87)	12	4 (3-6)
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G)	88 (84-90)	9	3 (2-5)
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)	79 (75-82)	14	7 (5-10)
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)*	NB	NB	NB
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)	NB	NB	NB
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	NB	NB	NB

* aan deze groep is een algemene vraag gesteld over toegankelijkheid (zie indicator 17b)

Indicator 17b Toegankelijkheid buurtvoorzieningen is het makkelijk of moeilijk voor u om bij de voorzieningen (zoals winkels of buurthuis) te komen? () (% (95% B.I.))

	Ik kan er makkelijk komen	Bij sommige voorzieningen kan ik makkelijk komen, bij andere moeilijk omdat:	Ik kan er moeilijk komen, omdat:
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)*	75 (71-79)	17	8 (5-11)

* data uit 2010

Indicator 18 Toegankelijkheid buurtvoorzieningen

Over het algemeen, hoe toegankelijk zijn de volgende voorzieningen voor u? Met toegankelijk bedoelen we dat u er gemakkelijk gebruik van kunt maken zonder bijvoorbeeld gehinderd te worden door drempels, losse stoeptegels, trappen of te smalle deuren. – Winkels (% (95% B.I.))

	Vrijwel altijd toegankelijk	Soms wel, soms niet toegankelijk	Vrijwel nooit toegankelijk
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)* (N=1806)	86 (84-88)	12 (11-14)	1 (1-2)
Personen met een motorische beperking (Groep B)* (N=1019)	89 (86-90)	10 (9-13)	1 (1-2)
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)* (N=417)	98 (96-99)	2 (1-4)	0
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)* (N=934)	89 (87-91)	10 (8-12)	1 (0-2)
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)* (N=422)	67 (62-71)	29 (25-34)	4 (2-6)
Personen met een chronische ziekte (Groep F)* (N=1136)	94 (93-95)	5 (4-7)	1 (0-1)
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G)* (N=586)	95 (93-97)	4 (3-6)	0 (0-1)
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)* (N=550)	93 (91-95)	6 (4-8)	0 (0-2)
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)**	NB	NB	NB
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)	NB	NB	NB
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	NB	NB	NB

* steekproefpercentage

** aan deze groep is een algemene vraag gesteld over toegankelijkheid (zie indicator 17b)

Indicator 19 Toegankelijkheid buurtvoorzieningen

Over het algemeen, hoe toegankelijk zijn de volgende voorzieningen voor u? Met toegankelijk bedoelen we dat u er gemakkelijk gebruik van kunt maken zonder bijvoorbeeld gehinderd te worden door drempels, losse stoeptegels, trappen of te smalle deuren. – Openbare gebouwen, zoals bibliotheek, bank, postkantoor (% (95% B.I.))

	Vrijwel altijd toegankelijk	Soms wel, soms niet toegankelijk	Vrijwel nooit toegankelijk
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)	93 (90-94)	6	1 (0-2)
Personen met een motorische beperking (Groep B)	93 (91-95)	7	0 (0-2)
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)	96 (93-97)	4	0 (0-1)
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)	90 (87-92)	9	1 (1-3)
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)	72 (67-77)	23	5 (3-8)
Personen met een chronische ziekte (Groep F)* N=1121	93 (92-95)	6 (4-7)	1 (1-2)
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G)* N=578	96 (94-97)	4 (3-6)	1 (0-2)
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)* N=543	91 (88-93)	7 (5-10)	2 (1-2)
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)**	NB	NB	NB
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)	NB	NB	NB
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	NB	NB	NB

* steekproefpercentage

** aan deze groep is een algemene vraag gesteld over toegankelijkheid (zie indicator 17b)

Indicator 20 Toegankelijkheid buurtvoorzieningen

Over het algemeen, hoe toegankelijk zijn de volgende voorzieningen voor u? Met toegankelijk bedoelen we dat u er gemakkelijk gebruik van kunt maken zonder bijvoorbeeld gehinderd te worden door drempels, losse stoeptegels, trappen of te smalle deuren. – Uitgaansgelegenheden zoals theater, museum, restaurant en bioscoop (% (95% B.I.))

	Vrijwel altijd toegankelijk	Soms wel, soms niet toegankelijk	Vrijwel nooit toegankelijk
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)	79 (76-82)	19	2 (2-4)
Personen met een motorische beperking (Groep B)	80 (76-83)	18	2 (1-4)
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)	89 (85-91)	10	1 (1-3)
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)	71 (67-74)	24	5 (3-7)
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)	40 (35-46)	49	11 (8-15)
Personen met een chronische ziekte (Groep F)	85 (82-87)	13	1 (1-4)
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G)	87 (84-90)	12	1 (1-3)
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)	81 (77-84)	14	5 (3-7)
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)*	NB	NB	NB
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)	NB	NB	NB
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	NB	NB	NB

* aan deze groep is een algemene vraag gesteld over toegankelijkheid (zie indicator 17b)

Indicator 21 Toegankelijkheid buurtvoorzieningen

Over het algemeen, hoe toegankelijk zijn de volgende voorzieningen voor u? Met toegankelijk bedoelen we dat u er gemakkelijk gebruik van kunt maken zonder bijvoorbeeld gehinderd te worden door drempels, losse stoeptegels, trappen of te smalle deuren. – Verenigings- en sportgebouwen zoals muziekschool, sportvereniging, clubgebouw (% (95% B.I.))

	Vrijwel altijd toegankelijk	Soms wel, soms niet toegankelijk	Vrijwel nooit toegankelijk
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)	80 (76-83)	16	4 (3-6)
Personen met een motorische beperking (Groep B)	81 (77-84)	15	4 (2-5)
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)	89 (85-91)	9	2 (1-4)
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)	73 (69-77)	21	6 (4-9)
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)	43 (37-49)	42	15 (11-20)
Personen met een chronische ziekte (Groep F)	84 (82-87)	13	3 (2-4)
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G)	87 (84-90)	11	2 (1-4)
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)	79 (75-83)	17	4 (2-6)
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)*	NB	NB	NB
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)	NB	NB	NB
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	NB	NB	NB

* aan deze groep is een algemene vraag gesteld over toegankelijkheid (zie indicator 17b)

Indicator 22 Toegankelijkheid buurtvoorzieningen

Over het algemeen, hoe toegankelijk zijn de volgende voorzieningen voor u? Met toegankelijk bedoelen we dat u er gemakkelijk gebruik van kunt maken zonder bijvoorbeeld gehinderd te worden door drempels, losse stoeptegels, trappen of te smalle deuren. – Parken en groenvoorzieningen (% (95% B.I.))

	Vrijwel altijd toegankelijk	Soms wel, soms niet toegankelijk	Vrijwel nooit toegankelijk
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)	92 (90-94)	6	2 (1-3)
Personen met een motorische beperking (Groep B)	93 (90-94)	5	2 (1-3)
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)	96 (94-98)	3	1 (0-2)
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)	86 (83-89)	11	3 (2-4)
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)	71 (65-76)	24	5 (3-8)
Personen met een chronische ziekte (Groep F)	95 (93-96)	4	1 (1-2)
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G)	96 (94-98)	3	1 (0-2)
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)	92 (90-94)	5	3 (1-5)
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)*	NB	NB	NB
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)	NB	NB	NB
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	NB	NB	NB

* aan deze groep is een algemene vraag gesteld over toegankelijkheid (zie indicator 17b)

Indicator 23 Toegankelijkheid buurtvoorzieningen

Over het algemeen, hoe toegankelijk zijn de volgende voorzieningen voor u? Met toegankelijk bedoelen we dat u er gemakkelijk gebruik van kunt maken zonder bijvoorbeeld gehinderd te worden door drempels, losse stoeptegels, trappen of te smalle deuren. – Pinautomaat (% (95% B.I.))

	Vrijwel altijd toegankelijk	Soms wel, soms niet toegankelijk	Vrijwel nooit toegankelijk
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)* (N=1782)	91 (90-92)	7 (5-8)	2 (2-3)
Personen met een motorische beperking (Groep B)* (N=1007)	93 (91-94)	5 (4-7)	2 (1-3)
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)* (N=418)	98 (96-99)	2 (1-4)	0
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)* (N=922)	93 (92-95)	5 (4-7)	2 (1-3)
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)* (N=410)	79 (75-83)	15 (12-18)	6 (4-9)
Personen met een chronische ziekte (Groep F)* (N=1138)	97 (96-98)	2 (1-3)	1 (0-2)
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G)* (N=585)	98 (96-99)	2 (1-3)	1 (0-2)
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)* (N=553)	96 (94-98)	2 (1-3)	1 (0-2)
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)**	NB	NB	NB
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)	NB	NB	NB
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	NB	NB	NB

* steekproefpercentage

** aan deze groep is een algemene vraag gesteld over toegankelijkheid (zie indicator 17b)

Indicator 24 Toegankelijkheid buurtvoorzieningen

Over het algemeen, hoe toegankelijk zijn de volgende voorzieningen voor u? Met toegankelijk bedoelen we dat u er gemakkelijk gebruik van kunt maken zonder bijvoorbeeld gehinderd te worden door drempels, losse stoeptegels, trappen of te smalle deuren. – Brievenbus (% (95% B.I.))

	Vrijwel altijd toegankelijk	Soms wel, soms niet toegankelijk	Vrijwel nooit toegankelijk
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)	98 (96-99)	2	0 (0-2)
Personen met een motorische beperking (Groep B)	98 (96-99)	2	0 (0-2)
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)	99 (97-100)	1	0 (0-2)
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)	95 (93-96)	4	1 (0-2)
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)	84 (80-88)	12	4 (2-7)
Personen met een chronische ziekte (Groep F)* (N=1129)	97 (96-98)	2 (1-3)	0 (0-1)
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G)* (N=580)	98 (96-99)	2 (1-3)	1 (0-2)
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)* (N=549)	97 (95-98)	2 (1-4)	1 (0-2)
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)**	NB	NB	NB
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)	NB	NB	NB
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	NB	NB	NB

* steekproefpercentage

** aan deze groep is een algemene vraag gesteld over toegankelijkheid (zie indicator 17b)

Indicator 25 Toegankelijkheid buurtvoorzieningen

Over het algemeen, hoe toegankelijk zijn de volgende voorzieningen voor u? Met toegankelijk bedoelen we dat u er gemakkelijk gebruik van kunt maken zonder bijvoorbeeld gehinderd te worden door drempels, losse stoeptegels, trappen of te smalle deuren. – Sporthal (% (95% B.I.))

	Vrijwel altijd toegankelijk	Soms wel, soms niet toegankelijk	Vrijwel nooit toegankelijk
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)	82 (79-85)	13	5 (4-8)
Personen met een motorische beperking (Groep B)	83 (80-86)	12	5 (3-8)
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)	90 (86-93)	7	3 (2-5)
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)	74 (70-78)	18	8 (5-11)
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)	51 (44-57)	33	16 (11-22)
Personen met een chronische ziekte (Groep F)	86 (83-88)	9	5 (3-7)
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G)	87 (84-90)	9	4 (2-6)
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)	84 (80-87)	9	7 (4-10)
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)*	NB	NB	NB
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)	NB	NB	NB
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	NB	NB	NB

* aan deze groep is een algemene vraag gesteld over toegankelijkheid (zie indicator 17b)

Indicator 26 Toegankelijkheid buurtvoorzieningen

Over het algemeen, hoe toegankelijk zijn de volgende voorzieningen voor u? Met toegankelijk bedoelen we dat u er gemakkelijk gebruik van kunt maken zonder bijvoorbeeld gehinderd te worden door drempels, losse stoeptegels, trappen of te smalle deuren. – Zwembad (% (95% B.I.))

	Vrijwel altijd toegankelijk	Soms wel, soms niet toegankelijk	Vrijwel nooit toegankelijk
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)	81 (78-84)	11	8 (6-11)
Personen met een motorische beperking (Groep B)	82 (78-85)	10	8 (6-11)
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)	89 (85-92)	6	5 (3-8)
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)	74 (70-78)	14	12 (9-15)
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)	53 (46-59)	27	20 (16-26)
Personen met een chronische ziekte (Groep F)	86 (84-89)	9	5 (4-7)
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G)	90 (86-92)	6	4 (3-7)
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)	80 (76-84)	13	7 (5-10)
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)*	NB	NB	NB
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)	NB	NB	NB
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	NB	NB	NB

* aan deze groep is een algemene vraag gesteld over toegankelijkheid (zie indicator 17b)

Indicator 27 Dagactiviteiten

Welke dagactiviteit doet uw naaste met een verstandelijke beperking normaal gesproken? (Meerdere antwoorden mogelijk) (% (95% B.I.))

	School of pleiding	Betaald werk bij een gewone werkgever	Betaald werk bij een apart bedrijf van de sociale werkvoorziening/werkplaats werkvoorziening/werkplaats (gesubsidieerd via de Wet sociale Werkvoorziening, Wsw	Betaald werk bij een gewone werkgever met ondersteuning van een begeleider of jobcoach werkgever met ondersteuning van een begeleider of jobcoach (gesubsidieerd via de Wsw/persoonsgebonden budget of via de WIA als onderdeel van een re-integratietraject)	Onbetaald werk of vrijwilligerswerk buitenshuis of stage	Kinderdagcentrum	Dagactiviteitscentrum voor verstandelijk gehandicapten	Leerwerkplek, losgekoppeld van de zorginstelling	Geen school, geen werk	Anders
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)	1 *	2 *	18 (13-23)	4 *	7 (4-11)	1 *	60 (54-66)	5 *	5 *	3 (2-6)

* steekproefpercentage, N=311

Indicator 28 Tijdsbesteding werk of dagactiviteiten

Hoeveel dagen per week heeft uw naaste werk of dagactiviteiten buitenshuis? Hiermee bedoelen we niet de vrije tijdsactiviteiten waar uw naaste 's avonds of in het weekend naar toe gaat. (Meerdere antwoorden mogelijk) (% (95% B.I., gemiddeld aantal dagen))

	School of opleiding*	Betaald werk	Onbetaald werk of vrijwilligerswerk	Andere dagbesteding buitenshuis
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)	GBM	gemiddeld 4 dagen N=63**	gemiddeld 3 dagen N=39**	gemiddeld 4 dagen N=179**

* school of opleiding samengevoegd met 'andere dagbesteding buitenshuis' vanwege lage N=5

** gemiddeld aantal dagen gebaseerd op steekproef

Indicator 29 Plek werk*Waar werkt uw naaste? (Meerdere antwoorden mogelijk) (% (95% B.I.)) (personen <65 jaar)*

	Sociale werkplaats/werkvoorziening	Werkplek binnen de zorginstelling	Werkplek verbonden aan de zorginstelling	Zorgboerderij	'Gewone' (reguliere) werkgever, (semi-)overheidsorganisatie	'Gewone' (reguliere) werkgever, commerciële organisatie	Anders
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)*	40 (31-49)	8 (4-14) **	16 (11-24)	9 (5-15) **	9 (6-16) **	13 (8-20) **	13 (8-20)

* data uit 2013

** steekproefpercentage, N=138

Indicator 30 Aansluiting werk of dagactiviteiten*Vindt u dat het werk of de dagactiviteiten goed aansluit(en) bij de mogelijkheden en beperkingen van uw naaste? (% (95% B.I.))*

	Ja, meestal wel	Soms wel, soms niet	Nee, de werkzaamheden zijn (vaak) te licht of te makkelijk	Nee, de werkzaamheden zijn (vaak) te zwaar of te moeilijk
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)*	85 (80-88)	14 (11-18)	1 (0-3)	1 (0-2)

* steekproefpercentage, N=331

Indicator 31 Mening werk of dagactiviteiten*Wat vindt u over het algemeen van uw werk of dagactiviteiten? Vindt u het leuk of niet zo leuk? (% (95% B.I.))*

	Leuk	Niet leuk
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)*	96 (93-97)	4 (3-7)

* steekproefpercentage, N=434

Indicator 32 Behoeftte verandering werk of dagactiviteiten*Zou u graag iets anders willen in uw werk of dagactiviteiten? (Meerdere antwoorden mogelijk) (% (95% B.I.))*

	Niks veranderen	Leuker werk	Moelijkker / afwisselender werk	Makkelijker werk	Meer uren per week	Minder uren per week	Meer (betaald) werk	Beter begrip van mensen	Ander werk	Met andere mensen	Dichter bij huis
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)	78 (74-82)	7 (5-10)	4 (2-7)	0 *	3 *	1 *	1 *	1 *	6 (4-9)	0 *	0 *

* steekproefpercentage, N=436

Indicator 33 Behoeftte werk*Zou u wel werk willen doen? (als respondent geen werk heeft) (% (95% B.I.))*

	Ja, namelijk:	Nee omdat:	Nee, maar de respondent weet niet waarom
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)	26 (20-33)	61	13 (8-19)

Indicator 34 Betaald werk

*Verricht u momenteel betaald werk (als werknemer of zelfstandig ondernemer)?
(meerdere antwoorden mogelijk) (% (95% B.I.)) (personen <65 jaar) Zo ja, hoeveel
uur?*

	Nee	Ja, gemiddelde aantal uur als werknemer	Ja, gemiddelde aantal uur als zelfstandige
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)	56 (50-62) #	40 (34-45) # (25 uur (23-27)) #	3 (1-5) # (22 uur (15-30))
Personen met een motorische beperking (Groep B)	53 (47-60)	42 (36-48) (25 uur (23-27))	3 (1-6) (22 uur (15-30))
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)	44 (36-52)	50 (42-58) (27 uur (25-30))	4 (2-9) (24 uur (13-34))
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)	64 (57-69)	35 (29-41) (23 uur (21-25))	1 (1-3) (23 uur (12-34))
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)	79 (70-85)	17 (11-25) (20 uur (16-25))	2 (1-6) (17 uur (1-33))
Personen met een chronische ziekte (Groep F)	44 (39-49)	49 (44-54) (27 uur (26-29))	6 (4-9) # (28 uur (22-34))
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G)	38 (32-45)	55 (49-61) (27 uur (25-28))	5 (3-8) (30 uur (22-38))
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)	52 (44-60)	40 (33-48) (28 uur (26-30))	7 (4-12) (24 uur (17-32))
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)	NB	NB	NB
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)*	80 (76-83)	20 (17-24)# (24 uur (21-27))	2 (29 uur)
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	23 (19-28)	69 (64-74) (29 uur (28-30))	9 (6-12) (26 uur (20-32 uur))

* steekproefpercentage, N=541, andere formulering vraag:

Hebt u op dit moment betaald werk? Kruis aan wat op u van toepassing is en volg de instructie. Nee, ik heb geen betaald werk, en ik heb daar ook geen behoefte aan | Nee, ik heb geen betaald werk, maar ik zou dit wel graag doen | Ja, ik heb wel betaald werk >>> ga verder met de vragen hieronder

Geef aan op welke manieren u betaald werk verricht en hoeveel uur per week. (meer antwoorden mogelijk)

Als werknemer uur per week

Als zelfstandig ondernemer uur per week (in tabel als 'zelfstandige')

Als zelfstandige zonder personeel (ZZP) uur per week (in tabel als 'zelfstandige')

Bij een sociale werkvoorziening (WSW) uur per week (niet in tabel weergegeven)

..... uur per week op een andere manier, namelijk: (niet in tabel weergegeven)

significant verschil met de algemene bevolking ($p < 0.05$) (na correctie, zie bijlage 1)

Indicator 35 Arbeidsongeschiktheid*Bent u op dit moment arbeidsongeschikt verklaard? (% (95% B.I.))(personen <65 jaar)*

	Nee	Ja, deels	Ja, volledig (80-100%)
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)	50 (45-56)	19	31 (26-37)
Personen met een motorische beperking (Groep B)	51 (45-57)	18	31 (25-37)
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)	66 (58-73)	16	18 (13-24)
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)	38 (32-44)	18	44 (38-50)
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)	20 (14-28)	11	69 (60-76)
Personen met een chronische ziekte (Groep F)	71 (66-76)	11	18 (15-22)
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G)	77 (71-82)	9	14 (10-18)
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)	62 (54-69)	12	26 (20-34)
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)	NB	NB	NB
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)	NB	NB	NB
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	NB	NB	NB

Indicator 36 Behoeft betaald werk

Indien u geen betaald werk heeft: zou u (nog wel) betaald werk willen doen? (% (95% B.I.)) (personen <65 jaar)

	Nee, wil geen betaald werk meer doen/ Weet niet	Ja, gemiddeld aantal uren per week
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)*	71 (63-77)	29 (23-37) (20 uur (18-22), N=109)****
Personen met een motorische beperking (Groep B)*	71 (63-78)	29 (22-37) (20 uur (18-22), N=67)****
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)*	67 (55-77)	33 (23-45)~
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)*	71 (63-78)	29 (22-37) (19 uur (16-22), N=64)****
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)*	82 (73-88)	18 (12-27)~
Personen met een chronische ziekte (Groep F)*	71 (63-78)	29 (22-37) (22 uur (19-25), N=57)****
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G)*	67 (56-77)	33 (23-44) (21 uur (17-25), N=34)****
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)*	76 (65-84)	24 (16-35)~
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)	NB	NB
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)**	61 (56-66)	39 (34-44) (NB)
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)***	47 (32-63)	53 (37-68) (21 uur(17-24))

* de antwoordcategorie "Nee ik ben gepensioneerd" is gehercodeerd naar missing, de antwoordcategorie "weet niet" is samengevoegd met de antwoordcategorie "Nee"

** N=431, percentages gebaseerd op oorspronkelijke vraag, antwoord categorieën "Nee, ..." samengevoegd:

Heeft u momenteel betaald werk?

Nee, ik heb geen betaald werk en ik heb daar ook geen behoefte aan

Nee, ik heb geen betaald werk, maar ik zou dit wel graag willen

Ja, ik heb betaald werk.

*** de antwoordcategorie "Weet niet" is samengevoegd met de antwoordcategorie "Nee"

**** gemiddeld aantal uren gebaseerd op steekproef

~ te lage N om gemiddeld aantal uren te berekenen

Indicator 37 Reden geen behoefte betaald werk

Wat is voor u de reden dat u geen betaald werk wilt doen? (meerdere antwoorden mogelijk) (% (95% B.I.))(personen <65 jaar die nu niet werken en geen betaald werk willen doen)

	Pensioen / VUT*#	Voldoende inkomsten (partner werkt, uitkering, pensioen)*	Pijn en/of vermoeidheid	Fysieke beperkingen	Zorg voor gezin*#	Vervoersproblemen van en naar werk#	Gebrek aan aanpassingen op de werkplek of benodigde ondersteuning*#	Anders
Personen met een lichamelijke beperking	9	19	42	41	6	3	6	18
(Groep A) N=392	(6-12)	(16-23)	(32-54)	(31-51)	(4-9)	(1-8)	(4-9)	(11-27)
Personen met een motorische beperking	8	22	42	40	7	3	5	18
(Groep B) N=233	(5-12)	(17-28)	(31-54)	(30-51)	(4-11)	(1-8)	(3-9)	(12-28)
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C) N=68	24	31	24	25	7	1	1	21
	(15-35)	(21-43)	(14-38)	(15-38)	(3-17)	(0-9)	(0-10)	(12-34)
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D) N=210	7	19	64	59	5	4	5	16
	(4-12)	(14-24)	(53-74)	(48-68)	(3-9)	(2-9)	(3-9)	(10-26)
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E) N=113	2	12	74	70	6	16	12	13
	(0-7)	(7-20)	(61-83)	(58-79)	(3-13)	(8-28)	(7-19)	(6-23)
Personen met een chronische ziekte	18	25	32	34	9	3	3	20
(Groep F) N=156	(13-25)	(17-35)	(23-42)	(25-44)	(5-15)	(1-7)	(1-8)	(13-29)
Personen met 1 chronische ziekte	23	28	25	24	14	3	3	21
(Groep G) N=78	(15-34)	(18-43)	(15-37)	(15-37)	(8-24)	(1-10)	(1-10)	(13-33)
Personen met meerdere chronische ziekten	13	20	44	50	4	3	4	19
(Groep H) N=78	(7-22)	(12-31)	(31-57)	(38-62)	(1-12)	(1-10)	(1-12)	(11-32)
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB

* steekproefpercentage groep A t/m E

steekproefpercentage groep F t/m H

Indicator 38 Dienstverband

Wat voor dienstverband heeft u momenteel? (meerdere antwoorden mogelijk) (% (95% B.I.))(werkende personen <65 jaar)

	Zelfstandig ondernemer	Vast dienstverband (voltijd of deeltijd)	Tijdelijk dienstverband (voltijd of deeltijd)	Flexibel dienstverband (uitzendbaan, oproepkracht, invalkracht)	Dienstverband in het kader van de Wet Sociale Werkvoorziening
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)* (N=276)	11 (8-15)	75 (69-79)	8 (4-15)	6 (4-9)	7 (5-11)
Personen met een motorische beperking (Groep B)* (N=199)	11 (7-16)	72 (66-78)	8 (5-13)	7 (4-12)	7 (4-12)
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)* (N=110)	15 (9-23)	79 (70-86)	8 (4-15)	5 (2-11)	3 (1-8)
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)* (N=130)	6 (3-12)	73 (65-80)	9 (5-16)	7 (4-13)	10 (6-17)
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)* (N=31)	19 (9-38)	61 (42-77)	6 (1-24)	3 (0-22)	13 (5-31)
Personen met een chronische ziekte (Groep F) (N=363)	11 (7-17)	79 (71-85)	5 (3-10)	5 (3-7)*	2 (1-4)*
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G) (N=242)	9 (5-15)	79 (70-85)	6 (3-12)	6 (4-10)*	0 (0-3)*
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H) (N=121)	14 (8-24)	79 (67-87)	4 (2-9)	2 (0-6)*	4 (2-10)*
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)	NB	NB	NB	NB	NB
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)	NB	NB	NB	NB	NB
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	NB	NB	NB	NB	NB

* steekproefpercentage

Indicator 39a Belemmeringen voor betaald werk**

Voor mensen die (ander of meer) betaald werk zouden willen doen: Voorziet u belemmeringen om betaald werk te doen? (meerdere antwoorden mogelijk) (% (95% B.I.))(personen <65 jaar)

	Nee, geen belemmeringen	Ja, vanwege gezondheid	Ja, weinig tijd en energie voor combi werk en zorg voor mijn ziekte of beperking	Ja, weinig tijd en energie in combi betaalde baan en gezin	Ja, problemen in vinden werk	Ja, gebrek aan mogelijkheden om mijn werk tijdelijke aan te passen aan mijn situatie als dat nodig is	Ja, gebrek aan begrip bij werkgevers voor de invloed van mijn ziekte of beperking op mijn werk	Ja, gebrek aan begrip bij collega's voor de invloed van mijn ziekte of beperking op mijn werk	Ja, weinig kennis, ervaring of kwalificaties om het werk te krijgen wat ik wil	Ja, andere belemmeringen
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A) (N=71-72)	7 (3-16)*	81 (57-94)	15 (6-33)	7 (3-16)	85 (59-95)	11 (2-37)	72 (51-86)	33 (18-53)	11 (6-21)*	8 (4-18)*
Personen met een motorische beperking (Groep B) (N=40-45)	3 (0-17)*	79 (52-93)	13 (5-33)	7 (2-19)*	85 (58-96)	10 (2-35)	67 (44-84)	27 (13-47)	9 (3-22)*	9 (3-22)*
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D) (N=37-39)	5 (1-20)*	73 (46-90)	16 (6-37)	5 (1-19)*	73 (50-88)	15 (3-48)	48 (25-71)	23 (10-46)	8 (2-22)*	5 (1-19)*
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM
Personen met een chronische ziekte (Groep F) (N=31-43)	28 (16-44)*	42 (25-61)*	16 (7-35)*	13 (5-31)*	71 (52-85)*	23 (11-42)*	48 (31-66)*	29 (15-48)*	6 (1-24)*	10 (3-27)*
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G)	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM

* data 2013, steekproefpercentage

** geen data beschikbaar voor de algemene bevolking, voor mensen met een psychische aandoening, zie indicator 39b

Indicator 39b Belemmeringen voor betaald werk

Voor mensen die (ander of meer) betaald werk zouden willen doen: Voorziet u belemmeringen om betaald werk te doen? (meerdere antwoorden mogelijk) (% (95% B.I.))(personen <65 jaar)

	Nee	Psychische problemen	Lichamelijke beperkingen	Angst, bijvoorbeeld hoe andere mensen over mij denken	Moeite met reizen	Onvoldoende hulp van mijn omgeving	Verwachting dat anderen niet goed met mij omgaan	Onvoldoende geld (bijvoorbeeld voor vervoer)	Problemen met de Nederlandse taal	Niet genoeg tijd	Zorg voor familieleden, kinderen (bijv. kinderopvang)	Financiële problemen	Ik zie op tegen het zoeken naar (ander) betaald werk/solliciteren	Ik ben bang mijn sociale zekerheid (uitkering) te verliezen	Anders, namelijk
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)*	7 (4-11)	69 (62-75)	28 (22-35)	32 (26-38)	19 (14-25)	14 (10-20)	23 (18-30)	14 (10-20)	1 (0-4)	5 (3-9)	9 (5-13)	12 (8-17)	26 (20-32)	30 (24-37)	23 (18-30)

* volgens de groep panelleden met behoefte aan (ander of meer) betaald werk: steekproefpercentage, N= 209, Andere formulering vraag:

Ervaart u zelf belemmeringen om (meer of ander) betaald werk te gaan doen? Zo ja, welke? (meer antwoorden mogelijk)

Indicator 40 Ondersteuning bij betaald werk

Voor mensen die betaald werk zouden willen doen: Welke ondersteuning of maatregelen heeft u nodig om betaald werk te kunnen doen? (meerdere antwoorden mogelijk) (% (95% B.I.))(personen <65 jaar)

	Flexibele werktijden	Werk dichtbij huis	Mogelijkheid om thuis te werken	Extra scholing of opleiding	Ondersteuning bij vervoer van en naar het werk	Een aangepaste werkplek	Begeleiding op de werkplek	Een aangepast takenpakket	Anders	Geen specifieke ondersteuning
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)* (N=77)	52 (41-63)	64 (52-74)	36 (26-48)	32 (23-44)	10 (5-20)	39 (29-50)	18 (11-29)	29 (19-40)	17 (10-27)	8 (3-17)
Personen met een motorische beperking (Groep B)* (N=46)	52 (37-67)	59 (44-72)	41 (28-56)	26 (15-41)	11 (4-24)	37 (24-52)	22 (12-37)	33 (20-48)	9 (3-22)	13 (6-27)
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)* (N=41)	49 (33-64)	61 (45-74)	29 (17-46)	32 (19-48)	12 (5-27)	34 (21-50)	15 (6-30)	22 (12-38)	22 (12-38)	10 (4-24)
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM
Personen met een chronische ziekte (Groep F) (N=45)*	47 (32-62)	49 (34-64)	31 (19-47)	27 (15-42)	7 (2-19)	18 (9-32)	13 (6-27)	18 (9-32)	4 (1-17)	33 (21-49)
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G) (N=32)*	50 (32-68)	53 (35-70)	34 (19-53)	28 (15-47)	6 (14-23)	16 (6-34)	12 (5-30)	16 (6-34)	3 (0-21)	31 (17-50)
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB

* data 2013, steekproefpercentage berekend

Indicator 41 Ondersteuning bij vinden van betaald werk

Voor mensen die inspanningen hebben verricht betaald werk te vinden: Heeft u in de afgelopen 12 maanden ondersteuning gehad om aan het werk te komen? (% (95% B.I.))(personen <65 jaar)

	Ja	Nee
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)	38 (26-52)	62 (48-64)
Personen met een motorische beperking (Groep B)	39 (26-55)	61 (45-74)
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)	46 (28-66)	54 (34-72)
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)	27 (17-40)	73 (69-83)
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)	34 (14-62)	66 (38-86)
Personen met een chronische ziekte (Groep F)	40 (28-54)	60 (46-72)
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G)	41 (28-57)	59 (43-82)
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)	38 (21-58)	62 (42-78)
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)	NB	NB
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)*	45 (32-59)	55 (41-68)
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	NB	NB

* steekproefpercentage, N=53, andere formulering vraag:

Krijgt u hulp of ondersteuning bij het vinden van betaald werk (vanwege lichamelijke beperkingen of psychische problemen)? Zo ja, van wie of welke organisatie - Niet van toepassing, ik krijg hierbij geen hulp

Indicator 42a Ondersteuning van personen bij vinden betaald werk

Voor mensen die inspanningen hebben verricht betaald werk te vinden: Van wie heeft u de afgelopen 12 maanden ondersteuning gehad? (meerdere antwoorden mogelijk) (% (95% B.I.))(personen <65 jaar)

	Werkgever/leidinggevende	Arbodienst	UWV werkbedrijf	Gemeente	Re-integratiebedrijf, zonder een individuele re-integratieovereenkomst	Re-integratiebedrijf, met een individuele re-integratieovereenkomst	Onafhankelijk arbeidsadviseur/arbeidsdeskundige	Anders
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)* (N=53)	38 (25-52)	28 (18-42)	32 (21-46)	8 (3-19)	8 (3-19)	21 (12-34)	9 (4-21)	26 (16-40)
Personen met een motorische beperking (Groep B)* (N=36)	36 (22-54)	19 (9-36)	33 (19-51)	11 (4-27)	8 (3-24)	17 (7-33)	8 (3-24)	33 (19-51)
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)* (N=25)	48 (28-68)	32 (16-54)	32 (16-54)	16 (6-38)	4 (0-26)	20 (8-42)	8 (2-29)	28 (13-50)
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM
Personen met een chronische ziekte (Groep F)* (N=41)	49 (33-64)	24 (13-40)	22 (12-38)	2 (0-17)	7 (2-21)	15 (6-30)	10 (4-24)	27 (15-43)
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G)* (N=25)	40 (22-61)	36 (19-58)	20 (8-42)	4 (0-26)	12 (4-33)	16 (6-38)	16 (6-38)	24 (11-46)
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)**	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB

* steekproefpercentage

** zie indicator 42b

Indicator 42b Ondersteuning van personen bij vinden betaald werk

Voor mensen die inspanningen hebben verricht betaald werk te vinden: Van wie heeft u de afgelopen 12 maanden ondersteuning gehad? (meerdere antwoorden mogelijk) (% (95% B.I.))(personen <65 jaar)

	Geen ondersteuning	UWV	Re-integratie-bureau	Sociale werkvoorziening	Dagbestedings- of revalidatietraject (GGz, bijv. IPS)	Werkgelegenhedenprojecten individuele re-integratieovereenkomst	Sociaal netwerk (partner, familie, vrienden en kennissen)een individuele re-integratieovereenkomst	Anders, namelijk:/arbeidsdeskundige
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K) (N=45)*	55 (41-68)	20 (10-35)	22 (12-37)	4 (1-17)	4 (1-17)	2 (0-15)	13 (6-27)	18 (9-32)

* steekproefpercentage, andere formulering vraag en andere antwoordcategorieën:

Krijgt u hulp of ondersteuning bij het vinden van betaald werk (vanwege lichamelijke beperkingen of psychische problemen)? Zo ja, van wie of welke organisatie?

Indicator 43 Soort ondersteuning bij vinden betaald werk

Voor mensen die inspanningen hebben verricht betaald werk te vinden: Welk soort ondersteuning heeft u de afgelopen 12 maanden gehad om aan het werk te komen? (meerdere antwoorden mogelijk) (% (95% B.I.))(personen <65 jaar)

	Bemiddeling naar een baan	Test, bijvoorbeeld beroepskeuzetest, persoonlijkheidstests	Omscholing of bijscholing	Sollicitatietraining	Anders
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)* (N=48)	33 (21-48)	17 (8-31)	8 (3-21)	15 (7-28)	48 (34-62)
Personen met een motorische beperking (Groep B)* (N=32)	34 (19-53)	16 (6-34)	9 (3-27)	13 (5-30)	47 (30-65)
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM
Personen met een chronische ziekte (Groep F)* (N=36)	22 (11-39)	11 (4-27)	8 (3-24)	6 (1-21)	61 (44-76)
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G)	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)	NB	NB	NB	NB	NB
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)	NB	NB	NB	NB	NB
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	NB	NB	NB	NB	NB

* steekproefpercentage

Indicator 44 Problemen met werk of baan

Voor mensen die op zoek zijn naar werk of die werken: Heeft u de laatste tijd problemen met werk gehad of met uw baan? Voorbeelden: u kunt niet aan de slag komen; u dreigt ontslagen te worden; het bevalt u niet; u krijgt weinig waardering voor uw werk; u verdient te weinig; de sfeer is slecht. (% (95% B.I.))(personen <65 jaar)

	Ja	Nee
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)*	36 (29-43)	64 (57-71)
Personen met een motorische beperking (Groep B)*	36 (29-44)	64 (56-71)
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)*	38 (28-48)	62 (52-72)
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)*	36 (29-45)	64 (55-71)
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)*	29 (17-44)	71 (56-83)
Personen met een chronische ziekte (Groep F)*	23 (18-29)	77 (71-82)
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G)*	23 (17-30)	77 (70-83)
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)*	22 (16-31)	78 (69-84)
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)	NB	NB
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)	NB	NB
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	NB	NB

* antwoordcategorie 'Niet van toepassing' is gehercodeerd tot missing en niet meegenomen in de analyses

Indicator 45 Motivatie vrijwilligerswerk

Wat is uw belangrijkste motivatie om vrijwilligerswerk te doen? (meerdere antwoorden mogelijk) (% (95% B.I.))

	Verbondenheid met de doelstelling van een organisatie/club/vereniging	Leuk, interessant werk	Zinnvolle tijdsbesteding	Opdoen van werkervaring*	Het is goed voor mijn Curriculum Vitae*	Leren van specifieke vaardigheden, kennis	Andere mensen helpen	Iets voor de maatschappij doen	Sociale contacten (met collega's, vrijwilligers, doelgroep)	Anders
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)	54 (47-60)	32 (24-41)	51 (41-60)	GBM	GBM	7 (3-13)	50 (41-59)	40 (31-50)	60 (50-70)	9 (5-16)
Personen met een motorische beperking (Groep B)	54 (47-62)	33 (24-43)	49 (39-60)	GBM	GBM	7 (3-15)	50 (40-60)	37 (28-48)	58 (47-68)	7 (3-15)
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)	55 (45-64)	28 (18-41)	47 (34-60)	GBM	GBM	4 (2-12)	45 (33-58)	35 (24-48)	59 (45-72)	8 (3-20)
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)	51 (43-59)	30 (20-41)	50 (39-61)	GBM	GBM	9 (4-20)	53 (41-64)	50 (38-61)	56 (44-67)	14 (7-25)
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)	53 (41-65)	49 (32-66)	65 (47-79)	GBM	GBM	14 (5-31)	64 (47-78)	41 (25-58)	75 (58-86)	4 (1-14)
Personen met een chronische ziekte (Groep F)	56 (50-62)~	30 (21-39)	46 (36-56)	GBM	GBM	GBM	38 (28-48)	39 (30-49)	54 (45-63)	10 (5-17)
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G)	54 (46-62)~	32 (22-45)	47 (34-61)	GBM	GBM	GBM	37 (25-50)	35 (24-48)	56 (43-68)	9 (4-20)
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)	58 (50-62)~	26 (17-37)	44 (33-56)	GBM	GBM	GBM	39 (28-51)	46 (34-58)	52 (40-63)	10 (5-18)
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)#	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB	NB

* antwoordcategorieën met lage N, naar anders gehercodeerd

in PPG is een soortgelijke vraag gesteld, met andere antwoordcategorieën

~ steekproefpercentage

Indicator 46 Sollicitaties

Voor mensen die in de afgelopen twaalf maanden hebben gesolliciteerd naar een andere baan: Heeft een van uw sollicitaties de afgelopen twaalf maanden geleid tot het verkrijgen van werk? (% (95% B.I.))(personen <65 jaar)

	Ja	Nee
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)	18 (10-20)	82 (72-90)
Personen met een motorische beperking (Groep B)	18 (9-32)	82 (68-91)
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)	17 (6-39)	83 (61-94)
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)	18 (9-34)	83 (67-92)
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)	GBM	GBM
Personen met een chronische ziekte (Groep F)	16 (7-33)	84 (67-93)
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G)	16 (5-37)	84 (63-95)
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)	16 (6-37)	84 (63-94)
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)	NB	NB
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)	NB	NB
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	NB	NB

Indicator 47 Beperking reden voor afwijzing sollicitatie

Voor mensen die in de afgelopen twaalf maanden hebben gesolliciteerd naar een andere baan, maar hiervoor zijn afgewezen: Denkt u dat uw chronische ziekte of beperking de reden is geweest voor de afwijzing voor een baan? (% (95% B.I.))(personen <65 jaar)

	Ja	Nee
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)	47 (22-73)	53 (27-78)
Personen met een motorische beperking (Groep B)	51 (22-79)	49 (21-78)
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)	GBM	GBM
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)	GBM	GBM
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)	GBM	GBM
Personen met een chronische ziekte (Groep F)	41 (21-64)	59 (36-79)
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G)	49 (43-76)	51 (24-57)
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)	GBM	GBM
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)	NB	NB
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)	NB	NB
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	NB	NB

* antwoordcategorieën "weet ik niet" en "niet van toepassing" zijn gehercodeerd tot missing

Indicator 48 Gebruik openbaar vervoer*Maakt u weleens gebruik van het openbaar vervoer zoals de bus, trein, metro, tram of Regiotaxi? (% (95% B.I.))*

	Nee	Ja, af en toe	Ja, regelmatig
Personen met een lichamelijke beperking (Groep A)	47 (43-50)	40	13 (11-15)
Personen met een motorische beperking (Groep B)	47 (43-51)	40	13 (10-15)
Personen met een lichte lichamelijke beperking (Groep C)	43 (38-49)	43	14 (11-18)
Personen met een matige lichamelijke beperking (Groep D)	47 (43-51)	41	12 (10-15)
Personen met een ernstige lichamelijke beperking (Groep E)	57 (52-63)	33	10 (7-13)
Personen met een chronische ziekte (Groep F)	48 (45-51)	39	13 (11-16)
Personen met 1 chronische ziekte (Groep G)	47 (43-51)	40	13 (11-16)
Personen met meerdere chronische ziekten (Groep H)	50 (46-54)	37	13 (11-17)
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)**	43 (39-48)	NB	Ja: 57 (52-61)
Personen met een ernstige psychische aandoening (Groep K)*	28 (25-32)#	35 (31-39)	36 (33-40)#
Personen uit de algemene bevolking (Groep L)	44 (40-48)	40	16 (13-20)

* steekproefpercentage, N=583, data uit 2010

** op een andere wijze bevraagd; per activiteit (werk, school, diverse activiteiten in de vrije tijd, sociaal contact) is bevraagd hoe mensen er naar toe gaan, openbaar vervoer is één van de antwoordmogelijkheden. Door verschillende vraagstelling kan er geen vergelijking worden gemaakt met de cijfers van de algemene bevolking.

significant verschil met algemene bevolking ($p < 0.05$) (na correctie, zie bijlage 1)**Indicator 49 School, opleidingen en werkgerelateerde cursussen***Indien de respondent op school zit, een opleiding volgt, of een werkgerelateerde cursus: Op welke school zit u nu, welke opleiding volgt u nu of welke cursus doet u nu voor uw werk? (% (95% B.I.))*

	Gewoon basisonderwijs	Speciaal basisonderwijs	Gewoon vervolgonderwijs	Speciaal vervolgonderwijs	Gewone werkgerelateerde cursus	Werkgerelateerde cursus voor mensen met een verstandelijke beperking	Ander onderwijs
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM	GBM

Indicator 50 Hulp bij school, opleiding of werkgerelateerde cursus

Indien de respondent op school zit, een opleiding volgt, of een werkgerelateerde cursus: Krijgt u hulp of maakt u gebruik van hulpmiddelen voor uw school/opleiding/cursus? (% (95% B.I.))

	Ja, hulp van familie, vrienden of bekenden	Ja, hulp van anderen, zoals begeleider van instelling	Ja, gebruik van hulpmiddelen en speciale voorzieningen	Nee
Personen met een lichte of matige verstandelijke beperking (Groep J)	GBM	GBM	GBM	GBM
